બાબ – ૧૧

ઈસ્લામ કે ફિરકે, નાજી, ખારજી, શિઆ ઔર રાફઝી, મરજીયહ, મુઅતઝિલહ, કદરિય્યહ, ઔર દૂસરે ફિરકે

તહત્તર ફિરકે

ફિરકા બંદીયા : યે તહત્તર ફિરકે દર અસલ દસ ગિરોહ પર મુશ્તમિલ હૈ જિનકી તફસીલ યે હૈ. એહલે સુન્નત, ખારજી, શિઆ, મુઅતઝિલા, મરજીયહ, મુશબ્બિહા, જેહમીયહ, દરારિયહ, નજ્જારિયહ ઔર કિલાબિયહ યે દસ બળે ગિરોહ હૈ જિનકે મઝીદ ફિર્કો કી તફસીલ યે હૈ.

૧.	એહલે સુન્નત યે એક હી ગિરોહ હૈ.	૧	
૨.	ખારજી	૧૫	ફિરકે
૩.	મુઅતઝિલહ	૬	ફિરકે
૪.	મરજીયહ	૧૨	ફિરકે
૫.	શીઆ	૩૨	ફિરકે
૬.	જેહમીયહ	૧	ફિરકહ
૭.	નજ્જારિયહ	૧	ફિરકહ
૮.	દરા રિયહ	૧	ફિરકહ
૯.	કિલા બિયહ	૧	ફિરકહ
૧૦.	મુશબ્બિહા	૩	ફિરકે
	કુલ	૭૩	ફિરકે

નાજી

નાજી ફિરકા : યે સબ ફિરકે તહત્તર હુએ. જયસા કે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને ઉનકે મુતઅલ્લિક બતાયા હૈ. ઉનમેં સિર્ફ એક હી ફિરકા નજાત પાનેવાલા હૈ. ઔર વો અહલે સુન્નત વ જમાઅત કા ફિરકા હૈ.[1] ઉનકા મઝહબ ઔર એતિકાદ કા બયાન કિયા જા ચુકા હૈ કદરિય્યહ ઔર મુઅતઝિલહ ફિરકા કે લોગ ઉસ ફિરકએ નાજીયા કા નામ મુજબિરહ રખતે હૈ. યે લોગ ઉસકી વજહ યે બયાન કરતે હૈ કે તમામ મખ્લૂકાત અલ્લાહ તઆલા કે ઈરાદે ઔર કુદરત સે પૈદા હુઈ. ફિરકા મરજીયા કે લોગ ઉન્હે 'શકાકિયહ' કેહતે હૈ ક્યોંકે યે લોગ ઈમાન મેં ઈસ્તિસ્ના કરતે હૈ ઔર ઉનમેંસે હર શખ્સ યહી કેહતા હૈ કે મેં ઈન્શાઅલ્લાહ મોમિન હું. જયસા કે ઉપર બયાન હુવા. ઈસ નાજીયા ફિરકે કો રાફઝી લોગ 'નાસિબિયહ' કેહતે હૈ ક્યોંકે ઉનકા દસ્તુર હૈ કે યે અપને ઈમામ કો જમાઅત કે રાયસે મુકર્રર કરતે હૈ.

૧. એહલે સુન્નત વલ જમાઅત સે મુરાદ વો લોગ હૈ જો આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકી સુન્નત કે પેરૂ હોં ઔર જિન ઉમૂર મેં કુરઆન ઔર અહાદીસ ખામોશ હૈ ઉનકે બારે મેં ખુલફાએ રાશિદિન કે મુત્તફકહ ફૈસલો કે મુતાબિક અમલ કરતે હૈ. હઝરત ગૌસ પાક રહમતુલ્લાહ અલયહેને અહલે સુન્નત વલ જમાઅત કી યહી તારીફ ઈસ કિતાબ મેં બયાન કી હૈ. ક્યોંકિ સઝા વ જઝા કા દારોમદાર આમાલ પર હૈ. ન કે કિસી ખાસ ફિરકે કે નામકા લેબલ ચસ્પાં કર લેને પર જયસે હી લોગ નાજી ગિરોહ મેં સામિલ સમઝે જાએંગે.

જેહમીયહ ઓર નજ્જારિયહ ફિરકે ઉસ ફિરકા કો મુશબ્બિહા કેહતે હૈ. ક્યોંકે યે ફિરકા અલ્લાહ તઆલા કી ઝાત કે લિએ ઈલ્મ, કુદરત, હયાત ઔર ઈસી કિસ્મકી દૂસરી સિફતેં સાબિત કરતા હૈ. બાતિનીયહ ફિરકા કે લોગ નાજીયહ કો 'હશવિયહ' કેહતે હૈ ક્યોંકે યે ફિરકા આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકી અહાદીસ ઔર સહાબએ કિરામ કે આસાર પર અમલ કરતે હૈ. મગર ઉનમેં સે કોઈ નામ ઈસ ફિરકે કે લાઈક નહીં. ઉસકા સહીહ નામ અહલે સુન્નત ઔર અસ્હાબે હદીસ હૈ. જયસા કે બયાન કિયા ગયા મગર દૂસરે ફિરકો કે નામ ખારજી ઔર લકબ ઝરાર હૈ.

ખારજી

ખારજી ફિરકા : ખારજી લોગ હઝરત અલી કર્રમલ્લાહુ વજહહુ કો ઈમામ માનતે નહીં ઔર ઉનકો 'હકીમીય્યહ' કેહને કી વજહ યે હૈ કે ઉન્હોં ને અબૂ મૂસા અશ્અરી ઔર અમ્ર બિન આસ કે હુકમ સે ઈન્કાર કિયા થા. જિન્હે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ ને હાકિમ મુકર્રર ફરમાયા થા. જબ ઉન દોનો ને ઉન્હેં હુકમ દિયા તો વો બોલે હમ ખુદા કે સિવા કિસીકા હુકમ ન માનેંગે.

ઉન્હેં 'હરવરિય્યહ' ભી કેહતે હૈ. ઈસ લિએ કે ઝમીન હરવરા મેં ઉતરે થે. ઉન્હેં 'શિરાઅત' ભી કેહતે હૈ. ક્યોં કે ઉનકા કેહના હૈ કે હમને અપની જાને અલ્લાહ તઆલા કી રાહ મેં બેચ દી હૈ. ઉન્હેં મારકા કા નામ ભી દિયા જાતા હૈ. ઈસ લિએ કે યે લોગ દીન સે નિકલ ગએ. ઔર આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ફરમાયા થા યે લોગ દીનસે ઈસ તરહ નિકલ જાએંગે જિસ તરહ તીર કમાન સે નિકલ જાતા હૈ. ફિર યે લોગ દીન મેં વાપસ ન આએંગે. યહી હૈ વો લોગ જો દીનસે નિકલ ગએ ઔર ઈસ્લામ સે અલાહિદા હો ગએ. સુન્નત ઔર જમાઅત કે રાસ્તે કો છોડ કર ગુમરાહ હો ગએ. વકત કે હાકિમ સે બાગી હૈ. યહી વો લોગ હૈ જિન્હોંને પાક ઈમામોં પર તલવાર ઉઠાઈ. ઉનકે ખૂન ઔર માલ કો અપને ઉપર હલાલ કર લિયા. ઉન લોગોં કી ગુમરાહી કે બાઈસ જો લોગ ઉનકી મુખાલફત કરતે હૈ ઉન્હેં યે કાફિર કેહતે હૈ. આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે અસ્હાબ ઔર ઉનકે ખુસરો કો ગાલી દેતે હૈ. ઔર ઉન્હેં બુરા ભલા કેહતે હૈ. સહાબા રદીયલ્લાહુ અન્હુમ સે બેઝારી કા એલાન કરતે હૈ. કુફ્ર ઔર ગુનાહ કબીરા ઉનસે મન્સુબ કરતે હૈ. અઝાબે કબ્ર, હૌઝ ઔર શફાઅત સે ઈન્કારી હૈ. કેહતે હૈ જિન્હેં દોઝખ મેં ડાલા જાએગા વો ફિર ન નિકાલે જાએંગે, કેહતે હૈ જિસ ને એક મરતબા ભી ઝૂટ બોલા હો, કબીરા ઔર સગીરા ગુનાહ કિયા હો, વો તૌબા કે બગૈર મર જાએ તો કાફિર મરેગા ઔર હમેશા દોઝખ મેં રહેગા.

યે લોગ જમાઅત કે સાથ નમાઝ અદા નહીં કરતે. સિર્ફ અપને ગિરોહ કે ઈમામ કે સાથ પઢતે હૈ. નમાઝ કે અવકાત મેં તાખીર કરતે હૈ. ચાંદ દેખને સે કબ્લ હી રોઝા રખતે ઔર ખોલતે હૈ ઔરત કે વલી કી ઈજાઝત કે બગૈર ઉસસે નિકાહ કો જાઈઝ કરાર દેતે હૈ. મુત્આકો ભી જાઈઝ જાનતે હૈ. એક દિરમ કો દો દિરમ કે બદલે હાથોં હાથ બેચ દેના ભી ઉનકે નઝદીક હલાલ હૈ. મોઝે પર મસહ કરના યા મોઝે સમેત નમાઝ પઢના નાજાઈઝ જાનતે હૈ. બાદશાહત કી ફરમાબરદારી ઔર કુરૈશ કી ખિલાફત કે ભી કાઈલ નહીં.

ખારજી લોગ અકસર ઈન જગહો મેં રેહતે હૈ. અમ્માન, મૂસલ, હઝરે મૌત, અરબ કે અતરાફ વ અકનાફ ઉનકે અકાઈદ કી કિતાબેં અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ, મુહમ્મદ બિન હર્બ, યહયા બિન કામિલ, સઈદ બિન હારૂન ને મુરત્તબ કી હૈ.

ખારજીયોં કે મુખ્તલિફ ફિરકે

૧. નજદાત : ખારજીયોં કે પંદરહ ફિરકો મેં સે એક કા નામ નજદાત હૈ જો નજદ બિન આમિર હન્ફી કી તરફ મંસૂબ હૈ. યે શખ્સ આમિર કા બાશિન્દા થા ઔર યે લોગ અબ્દુલ્લાહ બિન નાસિર કે અસ્હાબ હૈ. ઉનકા અકીદા યે હૈ કે જો શખ્સ એક દફા ઝૂટ બોલે યા સગીરા ગુનાહ કરે વો મુશરિક હૈ. લેકિન અગર ઝિના કરે, ચોરી કરે, શરાબ પીએ મગર ઉસ પર ઈસરાર ન કરે તો વો મુસલમાન હૈ. યે ભી કેહતે હૈ કે કુરઆન કા જાન લેના હી કાફી હૈ. કિસી ઈમામકી હાજત નહીં.

૨. ઈઝારકહ : ખારજીયોં કા એક ગિરોહ ઈઝારકહ હૈ. યે લોગ નાફેઅ બિન અઝરક કે સાથી હૈ ઉનકા એતિકાદ હૈ કે હર કબીરા ગુનાહ કુફ્ર હૈ. કબીરા ગુનાહ કરનેવાલા કાફિર હો જાતા હૈ. દુનિયા કુફ્રકા ઘર હૈ યે કેહતે હૈ કે અબૂ મૂસા અશ્અરી ઔર અમ્ર બિન આસ ખુદા કે કાફિર હો ગએ. ક્યોંકે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુને ઉન્હેં અપને ઔર મુઆવિયા કે મઆમલા પર ગૌર કરને કે લિએ મુકર્રર કિયા થા. ઔર કહા થા કે ગૌર કરકે બતાએ, લોગોં કી મસ્લહત ક્યા હૈ. ચુંનાચે ઉન્હોને ઈસ બારે મેં ગૌર કિયા ઈસ તા'મીલે હુક્મ કી બિના પર યે ઉન્હેં કાફિર કેહતે હૈ.

ઉનકે નઝદીક મુશ્રિકોં કે લડકોં કો માર દેના જાઈઝ હૈ. ઝાની યા ઝાનીયા કે સંગસાર કરને કો હરામ કરાર દેતે હૈ. અગર કોઈ પાક આદમી પર ઝાની હોને કી તોહમત લગાએ તો ઉસકે લિએ યે લોગ કોઈ હદ મુકર્રર નહીં કરતે. મગર પાક ઔરત પર અયસા ઈલ્ઝામ લગાયા જાએ તો ઉસકે લિએ હદ મુકર્રર કરતે હૈ.

દૂસરે ફિરકે : એક ગિરોહ ઈબ્ને ફતરીક સે મંસૂબ હૈ. ઔર એક ગિરોહ અતીયા બિન અસ્વદ હૈ એક ઔર ગિરોહ અજારદહ હૈ. યે લોગ અબ્દુલ્લાહ બિન અજરદ સે મંસૂબ હૈ. ઉનકે બહુતસે ગિરોહ હૈ. જો સબ મયમૂનિયહ હૈ યે લોગ પોતી, નવાસીસે ભતીજી ઔર ભાન્જી સે નિકાહ જાઈઝ કરાર દેતે હૈ ઉનકા અકીદા હૈ કે સુરએ યુસુફ કુરઆનમેં નહીં હૈ બલ્કે ઈલ્હાકી હૈ.

ઉનકા એક ફિરકા જારિયહ કેહલાતા હૈ ઉનકી અલાહિદગી કા બાઈસ ઉનકા યે મકૂલા હૈ કે દોસ્તી ઔર દુશ્મની અલ્લાહ તઆલાકી દો સિફતે હૈ.

ફિરકા જારિયહ સે એક ફિરકા અલગ હો ગયા ઉસકા નામ માલૂમિયહ હૈ ઉનકા અકિદા હૈ કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલા કો ઉસકે નામોંસે નહીં પેહચાનતા વો જાહિલ હૈ. કેહતે હૈ કે બંદોકે કામ મખ્લૂક નહીં, ઔર ન કુદરત અફઆલ કે સાથ.

ઉન પંદરહ ગિરોહોં મેં સે એક કા નામ મજહુલિયહ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે અગર કોઈ શખ્સ બાઝ અસ્માએ ઈલાહીસે જાન લે તો વો જાહિલ નહીં બલ્કે આલિમ હૈ.

એક ગિરોહ કા નામ સુલીતહ હૈ જો ઉસ્માન બિન સુલત સે મંસુબ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે હમ સે જો કોઈ મુસલમાન હૈ ઉસકે હાં જો લડકા પયદા હો વો ઉસ વકત તક મુસલમાન નહીં હોતા જબ તક વો બાલિગ હોકર અઝ ખુદ ઈસ્લામ કુબૂલ ન કરે.

એક ગિરોહ અખ્નસિયહ કેહલાતા હૈ જો અખ્નસસે મંસૂબ હૈ ઉનકા અકીદા હૈ કે માલિક કો અપને ગુલામ સે ઝકાત લેના જાઈઝ હૈ ઔર ગુલામ ફકીર યા મુહતાજ હો જાએ તો ઉસે ભી ઝકાત દેના જાઈઝ હૈ.

ઉનકે દો ફિરકે હૈ ઝફરીયહ ઔર હફસીયહ. ઉન દોનો કા અકીદા હૈ કે આદમી ખુદાકો પેહચાન લે મગર ખુદા કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ઔર જન્નત, દોઝખ કો ન માને ઔર સારે ગુનાહ કરે. કતલ ઔર ઝિના કો ભી હલાલ જાને તબ ભી વો સિર્ફ ખુદા પર એતિકાદ રખને કે બાઈસ શિર્ક ઔર કુફ્ર સે પાક હો જાતા હૈ. વો કેહતે હૈ શિર્ક યે હૈ કે ખુદા કો ન પેહચાને ઔર ઉસકા મુન્કિર હો. ઉનકા કેહના હૈ કુરઆનમેં હૈરાન કા જો લફઝ આયા હૈ ઉનસે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર ઉનકે અસ્હાબ મુરાદ હૈ. કયોંકે વો ઉન લોગોં કો સીધી રાહ કી તરફ બુલાતે હૈ ઉનસે મકસૂદ અહલે નહરવાન સે હૈ.

ઈન પંદરહ ફિરકોમેં એક કા નામ અબાઝિયહ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે અલ્લાહ તઆલાને અપને બંદો પર જો ચીઝ ફર્ઝકી હૈ વો ઈમાન હૈ. ગુનાહે કબીરા કુફ્ર શિર્ક નહીં બલ્કે કુફ્ર નેઅમત હૈ.

એક ફિરકા કા નામ બનસીયહ હૈ જો અબી બનસ સે મંસૂબ હૈ ઉનકા અકીદા હૈ કે જબ તક આદમી યે ન જાને કે ફલાં ફલાં ચીઝે ખુદાને હરામ કી હૈ ઔર ફલાં હલાલ ઉસ વકત તક વો મુસલમાન નહીં હો સકતા.

ફિરકા બનસીયહ સે એક ઔર ફિરકા નિકલા હૈ જિન્કા કેહના હૈ કે અગર આદમી અયસા ગુનાહ કરે જિસકા કરના હરામ હૈ તો વો કાફિર નહીં હોતા. અલબત્તા અગર ઉસે હાકિમ કે પાસ લે જાએ ઔર વો ઉસ પર હદ મુકર્રર કર દે તો વો કાફિર હો જાતા હૈ.

ઉન્હી મેં સે શમરાખિયહ નામકા એક ઔર ફિરકા પૈદા હુવા જો અબ્દુલ્લાહ બિન શમરાખ સે મંસૂબ હૈ ઉનકે નઝદીક માં બાપ કો માર ડાલના જાઈઝ હૈ. યે એલાન અબ્દુલ્લાહને દારે તકીયા મેં કીયાથા ઔર જબ યે એલાન હુવા તો ખારજી લોગ બેઝાર ઔર નારાઝ હુએ.

ઉન્હી મેંસે એક ગિરોહકા નામ બિદઅતિયહ હૈ ઉનકે અકાઈદ ફિરકા અઝારકહ કે મુતાબિક હૈ. ફર્ક સિર્ફ યે હૈ કે યે કેહતે હૈ સુબહ ઔર ઈશાકી નમાઝ સિર્ફ દો રકઅત હૈ. કયોંકે અલ્લાહ તઆલા ને ફરમાયા હૈ **"અકિમિસ્સલાતા તરફયિન નહારિ વઝુલ્ફમ મિનલ લયલિ."** (દિન કે દોનો તરફોં કે દરમિયાન ઔર રાત કે નઝદીક નમાઝ કાઈમ કરો.) ઉન્કા અકીદા યે ભી હૈ કે લૂટ મેં કાફિરોં કે લડકે ઔર ઔરતે હાથ આએં તો ઉન્હે કતલ કર દેના જાઈઝ હૈ. કયોંકે અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ કે, **"લા તઝર અલલ અર્દિ મિનલ કાફિરીના દય્યારન"** (કાફિરોમેં સે કીસી સરકશ કો ઝમીન પર ન છોડો)

ખુલાસા : ખારજીયો કે તમામ ફિરકે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો કાફિર કેહતે હૈ ઉસકે લિએ હુજ્જત યે લાતે હૈ કે ઉન્હોને અબૂ મૂસા ઔર અમ્ર બિન આસ કો લોગોં કી મસ્લહત કે લિએ અપને ઔર મુઆવિયા કે દરમિયાન ફૈસલા કરને કે લિએ મુકર્રર ફરમાયા થા. ઉસકે અલાવા યે લોગ ગુનાહ કરને વાલેકો કાફિર બતાતે હૈ મગર ફિરકા નજદ કે લોગ ઉસ અકીદાકે કાઈલ નહીં.

શિઆ ઔર રાફઝી

મુખ્તલિફ ફિરકે : ફિરકા શિઆ કે કઈ નામ હૈ બાઝ કો શિઆ, બાઝ કો રાફઝી, બાઝ કો ગાલીયહ, બાઝ કો તૈયારહ કેહતે હૈ. શિઆ ઈસ લિએ કેહતે હૈ કે યે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે પૈરો હૈ. ઔર દૂસરે ખુલફાઅ પર ઉન્હેં તરજીહ દેતે હૈ. રાફઝી ઈસ લિએ કેહતે હૈ કે યે અકસર સહાબા કો નહીં માનતે. હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુકી ખિલાફત કો તસ્લીમ નહીં કરતે, ઝૈદ બિન અલી રદીયલ્લાહુ કો ભી નહીં માનતે ઈસ લિએ કે જબ ઝૈદને હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ખિલાફત કે લિએ કુબૂલ કર લિયા ઔર ઉન્હે ઈમામ તસ્લીમ કર લિયા તો ઉસ વકત જિન લોગોંને ઉન્હે છોડ દિયા ઉનકા નામ ઉન્હોને રાફઝી રખા.

બાઝને શિઆ ઔર રાફઝી મેં યે ફર્ક બયાન કિયા હૈ કે શિઆ વો હૈ જો હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ પર તરજીહ નહીં દેતા ઔર રાફઝી વો હૈ જો હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ પર તરજીહ દેતા હૈ.

ઉનમેં એક ગિરોહકા નામ કતઈય્યહ ભી હૈ. યે વો લોગ હૈ જો મૂસા બિન જાફર કી વફાત કે વકત અલગ હો ગએ થે.

ફિરકા ગાલિયહ વો હૈ જો હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુકી શાન મેં બહુત મુબાલગા કરતા હૈ ય લોગ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કી તરફ વો સિફતે મંસૂબ કરતે હૈ જો સિર્ફ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે લાઈક હૈ ઈસ ગિરોહ કે અકાઈદ કી કિતાબેં ઈન લોગોં કી તસ્નીફ કી હુઈ હૈ. હિશામ બિન હકમ અલી બિન મન્સુર, અબુલ અહવસ, હુસૈન બિન સઈદ, ફઝલ બિન શાઝાન, અબૂ ઈસા વર્રાક, ઈબ્ને રાવન્દી. ઈન લોગોં કા કયામ અકસર ઈન શહેરો મે હોતા થા કમ્મ, કાસાન, બિલાદે ઈદ્રીસ ઔર કુફા.

રાફઝી ફિરકે

રાફઝી ગિરોહ કે તીન ફિરકે હૈ. ગાલિય્યહ, ઝયદિયહ, ઔર રાફઝીયહ.

ગાલિય્યહ : ગાલિય્યહ કે બારહ ગિરોહ હૈ. બિનાનીયહ, તૈયારિયહ, મન્સૂરીયહ મુગીરીયહ, ખતાબિયહ, મુઅમ્મીરીયહ, બઝીઈયહ, મુફદિલીયહ, મુતનાસિહહ, શરીઈયહ, સબાઈયહ, મફૂદિયહ.

ઝયદિયહ કે છે ગિરોહ હૈ. જારૂદીયહ સુલેમાનીયહ, તબરીયહ, નઈમીયહ, યાકુબિયહ છઠ્ઠા ગિરોહ તનાસુખિયહ હૈ યાની વો તનાસુખ કો માનતા હૈ (દોબારા દુનિયા મે વાપસ આને કે કાઈલ હૈ.) યે ફિરકા હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉસ્માન રદિલ્લાહુ અન્હુ સે બેઝાર હૈ.

રાફઝીયહ કે ચૌદહ ગિરોહ હૈ. કતઈયહ, કયસાનીયહ, કુરૈબિયહ, ઉમૈરીયહ, મુહમ્મદિયહ, હુસૈનિયહ, નાદસીયહ, ઈસ્માઈલિયહ, કરામદિયહ, મુબારકિયહ, શમીતીયહ, અમારીયહ, મહઝૂરિયહ, મુસવિયહ, ઈમામીયહ.[1]

૧. ઈન નામો કી તા'દાદ પંદરહ હોતી હૈ. અસલ અરબી કિતાબ મેં ઈસી તરહ હૈ ઈમામીયહ કા હાલ. મુસવિયહ કે તહત હી બયાન હુવા હૈ.

રાફઝીયો કે સબ ગિરોહ ઈસ બાત પર મુત્તફિક હૈ કે ઈમામતકા સુબૂત અકલ સે હૈ હાલાંકે ઈમામત નસ્સ સે સાબિત હૈ જિતને ભી ઈમામ હૈ વો સબ ગલતીયોંસે પાક હૈ. જબ આ'લા દરજાકા આદમી મૌજુદ હો તો ઉસકે હોતે હુએ અદના દરજા કે આદમી કો ઈમામ બનાને સે ઈન્કાર કરતે હૈ. જયસા કે ઉપર બયાન હુઆ. હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો તમામ સહાબએ કિરામ પર તરજીહ દેને મેં ભી સબ મુત્તફિક હૈ. ઉનકા દા'વા હૈ કે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને આગાહ કર દિયા થા કે મેરે બા'દ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ મેરે ખલીફા હોંગે ઔર અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ, હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર દૂસરે સહાબા સે બેઝાર હૈ. મગર બા'ઝ કો કુબૂલ ભી કરતે હૈ.

ફિરકા ઝયદિયહ કી જો હિકાયત બયાન કી ગઈ હૈ ઉસકે સિવા ઉનકા ઈસ બાત પર ભી ઈત્તિફાક હૈ કે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે બા'દ ખિલાફત હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કા હક થા. મગર અયસા ન કિયા ગયા. ઈસ લિએ યે લોગ મુરતિદ હો ગએ. યે લોગ સિર્ફ છે આદમીયોંકો ઉનમેં શામિલ નહીં કરતે. ચાર તો યે હૈ. હઝરત અલી, અમ્માર, મિકદાદ બિન અસવદ ઔર સલમાન ફારસી રદીયલ્લાહુ અન્હુમ. ઉનકે અલાવા દો ઔર હૈ.

ઈસ ફિરકા કા યે ભી કેહના હૈ કે જબ ઈમામ કો કોઈ ખૌફ હો તો ઉસે યે કેહના જાઈઝ હૈ કે મૈં ઈમામ નહીં. ઉનકા યે ભી એ'તિકાદ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા કિસી ચીઝ કે ઝાહીર હોને સે કબ્લ ઉસે નહીં જાનતા. યે ભી કેહતે હૈ કે યૌમે હિસાબ સે કબ્લ મુર્દે દુનિયા મેં વાપસ આ જાએંગે મગર ગાલિયહ ફિરકે કો ઉસસે ઈત્તિફાક નહીં વો કયામત ઔર હિસાબ કિતાબ કો માનતા હી નહીં. ઉન તમામ કા અકીદા હૈ કે જો કુછ પિછલે ઝમાને મેં હો ચુકા આઈન્દા હોગા. ચાહે વો દુનિયા કે બારે મેં હો, ચાહે દીન કે મુતઅલ્લિક ઈમામ કો ઉન સબકા ઈલ્મ હોતા હૈ. ઉનકી તા'દાદ તક વો જાનતા હૈ. દરખ્તોંકી તા'દાદ કા ભી ઉસે ઈલ્મ હોતા હૈ. ઉનકી તા'દાદ તક વો જાનતા હૈ. દરખ્તોં કે પત્તોં કી તા'દાદ ભી ઉસે મા'લૂમ હોતી હૈ.

ઉનકા કેહના હૈ કે ઈમામોંને અપને અપને મોઅજિઝે ભી દિખાએ જિસ તરહ નબીયોંને દિખાએ થે. અકસર લોગોંકા યે કેહના હૈ કે જિસને હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે લડાઈ કી વો કાફિર હૈ. ઈસી તરહ કે ઔર ભી ચંદ અકાઈદ રખતે હૈ.

ગાલિયહ : ફિરકા ગાલિયહ કા અકીદા હૈ કે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ સબ પયગમ્બરો સે અફઝલ ઔર બેહતર હૈ. વો દૂસરે સહાબા કી તરહ ઝમીન મેં દફન નહીં હુએ. બલ્કે બાદલો મેં હૈ. વહીં સે અપને દુશ્મનો કે સાથ જંગ કરેંગે. આખિરી ઝમાને મેં ઝમીન પર અપને તમામ દુશ્મનો ઔર અપને સાથ બુગ્ઝ રખનેવાલોંકો કત્લ કરેંગે. ન સિર્ફ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ બલ્કે જિતને મા'સૂમ ઈમામ ગુઝરે હૈ, વો મરે નહીં મૌત ઉનકે નઝદીક ભી નહીં આ સકતી બલ્કે વો કયામત તક ઝિન્દા રહેંગે. ઉનકા દા'વા હૈ કે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ હી પયગમ્બર હૈ. હઝરત જિબરઈલ અલયહિસ્સલ્લામ ઉન પર વહી કરના ભૂલ ગએ. યે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ખુદા ભી કેહતે હૈ. ઉન લોગોં પર ખુદા ફરિશ્તોં ઔર સબ લોગોં કી લાનત કયામત તક નાઝિલ હોતી રહે. ખુદા ઉન્હેં તબાહ કરે ઔર ઉનકી ઝમીનોં સે

સબ્ઝીયોં કો દૂર કર દે. ઉનમેં સે કોઈ ઝમીન પર ફિરનેવાલા બાકી ન રહે. કયોંકે યે લોગ ગુલુમેં હદસે બઢ્હ ગએ. ઈસ્લામ કો છોડ કર કુફ્ર પર જમ ગએ. યે લોગ ખુદા, કુરઆન ઔર પયગમ્બરોંકો નહીં માનતે અયસી બાતેં કરનેવાલોં સે ખુદા બચાએ.

બિનાનીયહ : ફિરકા ગાલિયહકા એક ગિરોહ બિનાનીયહ ભી હૈ. જો બિનાન બિન સમ્આન સે મંસૂબ હૈ. ઈસ ફિરકે કી તમામ ઝૂટી ઔર લગ્વ બાતોંમેં સે એક યે ભી હૈ કે અલ્લાહ તઆલાકી શકલ વ સૂરત ઈન્સાન જયસી હૈ. હાલાંકી અલ્લાહ તઆલા ઉસસે પાક હૈ. વો બહુત બુઝુર્ગ ઔર બરતર હૈ. ઉસકા ઈરશાદ હૈ કે ઉસ જયસી કોઈ શય નહીં વો સુનનેવાલા ઔર દેખનેવાલા હૈ.

તૈયારિયહ : ફિરકા ગાલિયહ સે હી એક ગિરોહ તૈયારિયહ નિકલા હૈ. જો અબ્દુલ્લાહ બિન મુઆવિયા બિન અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર તૈયાર રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે મંસૂબ હૈ યે તનાસુખ કે કાઈલ હૈ. કેહતે હૈ કે આદમ અલયહિસ્સલામ કી રૂહ ખુદા હી કી રૂહ હૈ. ખુદા ખુદ આદમ કે કાલિબ મેં ઉતર આયા. ઉસકી જુદાઈ ઉસી તનાસુખ કે કાઈલ હોને મેં હૈ. ઉનકા અકીદા યે હૈ કે મરતે વકત આદમી કી રૂહ જિસ્મ સે નિકલતી હૈ તો પેહલે બકરી કે બચ્ચે મેં દાખિલ હોતી હૈ ઉસસે નિકલ કર કિસી ઔર કાલિબ મેં જાતી હૈ. ઔર ઉસી તરહ મુખ્તલિફ કાલિબોં મે દૌરા કરતી રેહતી હૈ. સબસે આખિર મેં પાખાને કે કીડે મેં જાતી હૈ યા ઉસ જયસે ઔર કીડોં કે કાલિબ મેં, ચુનાંચે આખિર દરજા તનાસુખકા હૈ.

બાઝકા અકીદા હૈ કે ગુનેહગારોં કી રૂહે લોહે, મિટ્ટી યા કચ્ચે બરતનોમે દાખિલ હો જાતી હૈ. ઉનમેં વો અપને ગુનાહોં કી સઝા ઈસ તરહ ભુગતતી હૈ કે વો બરતન કહીં ફૂટે જાતે હૈ કહીં આગ પર રખે જાતે હૈ. કહીં ગલાએ જાતે હૈ ઔર કહીં ઝલીલો ખૂવાર કિએ જાતે હૈ. ગર્ઝ ઈન હાલતો મેં ઉન રૂહોંકો ગુનાહોં કી સઝા મિલતી હૈ.

મુગીરીયહ : યે ફિરકા મુગીરહ બિન સઅદસે મંસૂબ હૈ જિસને નુબુવ્વત કા દા'વા કિયા થા ઉનકા અકીદા હૈ કે અલ્લાહ તઆલા એક નૂર હૈ જો આદમી કી સુરત પર હૈ મુગીરહ કા દાવા થા કે વો મુરદેકો ઝિન્દા કર સકતા હૈ વગૈરા, વગૈરા.

મન્સૂરીયહ : ફિરકા મન્સૂરીયહ અબી મન્સૂર સે મંસૂબ હૈ. અબી મન્સૂર કેહતા થા. મૈં આસમાન પર ગયા હું ઔર ખુદાને મેરે સર કો મસ કિયા હૈ. ઉસકા યે ભી અકીદા થા કે ખુદાકી મખ્લૂકાત મેં સબસે પેહલે આદમી હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામ હૈ. ઉનકે બા'દ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ પૈદા હુએ. ઉનકા યે ભી અકીદા હૈ કે રિસાલત ખત્મ નહીં હુઈ બિહિશ્ત ઔર દોઝખ કુછ નહીં. હમ મેં સે જો શખ્સ હમારે ચાલીસ દુશ્મનો કો માર દે વો જન્નત મેં દાખિલ હો જાતા હૈ. લોગોં કા માલ ખાના ઉનકે નઝદીક હલાલ હૈ. ઉનકા કેહના હૈ કે જિબરઈલ (અલયહિસ્સલામ)ને રિસાલત કે બારે મેં ગલતી કી - ઉસ ફિરકે કા કુફ્ર ઈતના બડા હૈ કે ઉસકે બરાબર ઔર કોઈ કુફ્ર નહીં.

ખત્તાબિયહ : ખત્તાબિયહ ફિરકા અબી ખત્તાબ સે મંસૂબ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે ઈમામ નબી ઔર અમીન હૈ હર ઝમાને મે દો પયગમ્બર ઝરૂર હોતે હૈ. એક બોલતા હૈ ઔર એક ખામોશ ઔર ચૂપ રેહતા હૈ. ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ બોલને વાલે પયગમ્બર થે ઔર હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ ચુપ પયગમ્બર થે.

મુઅમ્મિરિયહ : ફિરકા મુઅમ્મિરિયહ કા ભી યહી એ'તિકાદ હૈ (જો ખત્તાબિયહ કે ઝિમ્ન મેં ઉપર બયાન કિયા ગયા હૈ) યે લોગ ફિરકા ખત્તાબિયહ સે ઈસ લિએ અલગ હો ગએ કે ફિરકા ખત્તાબિયહને નમાઝ છોડ દેને કી ઝિયાદતી કી.

બઝીઈયહ : ફિરકા બઝીઈયહ કી નિસ્બત બઝીઅ સે હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે હઝરત જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ખુદા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા કી શકલ વ સૂરત હઝરત જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ કીસી હૈ. જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ પર વહી નાઝીલ હોતી થી. વો ફરિશ્તોં કે પાસ ચલે જાયા કરતે થે. ખુદા ઉન લોગોં કો હલાક કરે. યે ઈસ કિસ્મકી ઝુટી ઔર લગ્વ બાતેં બયાન કરતે હૈ. અયસી બાતોં કે સબબ યે ઈસ કાબિલ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા ઉન્હે અસ્ફલુસ સાફિલીન મેં ફેંક દે ઔર સબસે નીચલે દરજા કે દોઝખ હાવિયહ મેં ઉન્હેં જલાએ.

મુફદ્દિલિયહ : ફિરકા મુફદ્દિલિયહ કી નિસ્બત મુફદ્દિલ સે હૈ. યે લોગ અપને આપકો પયગમ્બર જાનતે હૈ. યે સરાસર ઝુટ હૈ. ઈમામોં કે બારેમેં ફિરકા નસારા જયસી બાતેં કેહતે હૈ. જિસ તરહ વો હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામ કે બારેમેં બયાન કરતે થે.

શરીઈયહ : ફિરકા શરીઈયહ શરીઅસે મંસૂબ હૈ ઉનકા એ'તિકાદ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા પાંચ આદમીયોં કી સૂરત મેં ઉતરા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ, હઝરત અબ્બાસ રદીયલ્લાહુ અન્હુ, હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ, હઝરત જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત અકીલ રદીયલ્લાહુ અન્હુ.

સબાઈયહ : ફિરકા સબાઈયહ અબ્દુલ્લાહ બિન સબાસે મંસૂબ હૈ યે કેહતે હૈ કે અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુને વફાત નહીં પાઈ કયામત સે કબ્લ દો બારા દુનિયામેં આએંગે સૈયિદ હમીદી ઈસી ગિરોહ સે હૈ.

મફૂદિયહ : ફિરકા મફૂદિયહ કા કેહના હૈ અલ્લાહ તઆલા ને લોગોંકી તદબીરેં ઈમામોંકે સુપુર્દ કર રખી હૈ. મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કો અલ્લાહ તઆલાને આલમકી પૈદાઈશ ઔર ઉસકી તદબીર કી કુદરત દી. દુનિયાકી કોઈ ચીઝ ખુદાકી પૈદા કી હુઈ નહીં. હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે બારે મેં ભી યહી કેહતે હૈ કે આલમ કી પૈદાઈશ કા કામ અલ્લાહ તઆલાને ઉનકે સુપુર્દ કિયા થા. જબ યે લોગ બાદલ કો દેખતે હૈ તો હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ પર સલામ ભેજતે હૈ કયોંકે ઉનકા અકીદા હૈ કે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ અબ્ર મેં રેહતે હૈ

ઝયદિયહ : ઝયદિયહ, ઝૈદ બિન અલી કે કૌલ કી તાઈદ કરતા હૈ (જૈસા કે વો કેહતે હૈં) કે ઝૈદ બિન અલીને હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ કી ખિલાફત કા જો હક સમઝા વો દુરૂસ્ત હૈ.

જારૂદિયહ : ફિરકા જારૂદિયહ અબી જારૂદ સે મુનાસબત રખતા હૈ. યે કેહતે હૈં કે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે વસી હૈં. બરહક ઈમામ હૈ આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને આપ કે બારે મેં આપકી સિફત કી ખબર દી થી. આપકે નામ સે ખબર નહીં દી થી. ઉનકા અકીદા હૈ કે ઈમામત હઝરત ઈમામ હુસૈન રદીયલ્લાહુ અન્હુ તક થી ઉસકે બાદ કોઈ ઈમામ નહીં. મગર મજલિસે શુરા જિસકે હકમેં જો ફૈસલા કરે વો દુરૂસ્ત હૈ.

સુલેમાનીયહ : સુલેમાનીયહ ફિરકા સુલેમાન બિન કસીર સે મંસૂબ હે. ઝરકાન કેહતે હેં કે યે ગિરોહ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ઈમામે બરહક માનતા હે. ઔર ઉન્હેં અપને હમઅસરોં સે અફઝલ તરીન જાનતે હેં. વો કેહતે હેં કે હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુકી બૈઅત ના રવા થી. ઉનસે બૈઅત કરનેવાલે ખતાકાર હેં ક્યોં કે વો બૈઅત કે બારે મેં હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ પર સબકત લે જાને કે મુસ્તહિક ન થે. ઉનકા અકીદા હે કે ઉમ્મત ને મસ્લહત કો છોડ કર ખતા કી.

બતરિયહ : ફિરકા બતરિયહ અબતર સે મંસૂબ હે જો એક આવાઝ હે જિસે અબતર સે મુલક્કબ કિયા ગયા. યે હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે બૈઅત કરને કો દુરુસ્ત કરાર દેતે હેં. કયોંકિ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુને અમારત સે ખુદ હી ઈન્કાર કર દિયા થા. ઉન્હે હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કી ખિલાફત મેં શક હે. ઉસમે તરદ્દુદ કરતે હેં કે હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઈમામે બરહક હે યા નહીં. ઉનકા કેહના હે કે હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઉસ વકત ઈમામ બને જબ ઉનસે બૈઅત કી ગઈ.

નઈમીયહ : ફિરકા નઈમીયહ નઈમ બિન યમાન સે મંસૂબ હે અબતરીયહ સે મુવાફકત રખતે હેં. લેકીન હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે બેઝાર હેં. ઉનકી ખિલાફત કે મુનકિર હેં.

યાકુબિયહ : ફિરકા યાકુબિયહ કા અકીદા હે કે હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ દોનોં ઈમામ બરહક હેં. મગર રજઅત સે મુનકિર હેં. ઈસ ગિરોહ કી નિસ્બત યાકૂબ નામ એક શખ્સ સે હે. ઈસ ગિરોહ કે બાઝ લોગ હઝરત અબૂબક્ર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે બેઝાર હે ઔર મસ્અલએ તનાસુખ યા'ની અરવાહ કે દો બારહ દુનિયા મેં આને કે કાઈલ હેં.

કતઈયહ : રાફઝીયોં કે ચૌદહ ગિરોહ હેં, જિન મેં સે પેહલે ફિરકે કા નામ કતઈયહ હે. કતઈયહ ઈસ લિએ કેહતે હેં કે ઉન્હોંને મૂસા ઈબ્ને જઅફર કી વફાત પર અપને આપકો અલગ કર લિયા થા. ઉનકા અકીદા હે કે ઈમામત કા સિલસિલા હઝરત મુહમ્મદ બિન હનફીયા તક પહુંચતા હે વો હમેશા ઈમામ હેં ચુનાંચે યે લોગ ઉનકે ઝુહૂર કે મુંતઝિર હેં.

કયસાનિયહ : ઉનકે દૂસરે ગિરોહ કા નામ કયસાનિયહ હે જો કયસાન સે મંસૂબ હે યે મુહમ્મદ બિન હનફીયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ઈમામ માનતે હેં ઔર ઉસકી દલીલ યે દેતે હેં કે ઉન્હોંને બસરા મેં અપની ઈમામતકા એલાન કિયા થા.

કુરૈબિયહ : તીસરે ગિરોહકા નામ કુરૈબિયહ હે જો કુરૈબ સે મંસૂબ હે.

ઉમૈરિયહ : ચોથા ગિરોહ ઉમૈર સે મંસૂબ હે. જો ઉમૈરિયહ કેહલાતા હે ઉમૈર ઈસ ગિરોહ કા ઈમામ હે. ઉનકા કેહના હે કે જબ તક ઈમામ મહેદી ઝાહિર ન હોં ઉમૈર હમારા ઈમામ હે.

મુહમ્મદિયહ : પાંચવા ગિરોહ મુહમ્મદિયહ કેહલાતા હે. જિસકી મુનાસબત મુહમ્મદ રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે હે. યે કેહતે હેં કે ઈમામત કે મુસ્તહિક મુહમ્મદ હે જો અબ્દુલ્લાહ બિન હસન બિન હુસૈન કે બેટે થે. ઉન્હોં ને બની હાશિમ કે બરઅક્સ યે વસિય્યત કી થી કે અબી મન્સૂર ઈમામ હો. જયસે હઝરત મુસા (અલયહિસ્સલામ) ને હઝરત યુશાઅ (અલયહિસ્સલામ) કે હકમેં જો બની ઈસરાઈલ મેં સે થે અપની ઔર હારૂન કી અવલાદ કે બર ખિલાફ વસીયત ફરમાઈ થી.

હુસૈનિયહ : છટ્ઠા ગિરોહ હુસૈનિયહ હે જો હુસૈન સે મંસૂબ હે ઉનકા અકીદા હે કે અબી મન્સુરને વસીયત કી હે કે મેરે બા'દ હુસૈન બિન મન્સૂર કો ઈમામ બનાયા જાએ.

નાદસીયહ : સાતવાં ગિરોહ નાદસીયહ કેહલાતા હે જો નાદસ બસરીસે મંસૂબ હે નાદસ બસરી ઉસ ગિરોહ કા સરદાર થા. યે હઝરત જઅફર સાદિક રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ઈમામ બરહક માનતે હે. ઉનકી વફાત કે કાઈલ નહીં બલ્કે કેહતે હે કે વો ઝિન્દા હે મેંહદી આખિરુઝઝમા વહી હે.

ઈસ્માઈલિયહ : આઠવા ગિરોહ ઈસ્માઈલિયહ કેહલાતા હે યે લોગ ઈમામ જઅફર સાદિક રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ઝિન્દા નહીં બલ્કે મુતવફ્ફા તસ્લીમ કરતે હે. ઔર કેહતે હે કે ઉનકે બાદ ઈમામ ઈસ્માઈલ હે જો મેંહદી આખિરુઝઝમા હે ઔર મુલ્ક કે માલિક હે.

કરામદિયહ : નવવાં ફિરકા કરામદિયહ હે જો ઈમામત કો હઝરત જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ તક માનતે હે. ઉસસે આગે એ'તિકાદ નહીં રખતે. કેહતે હે ઈમામ જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુને કહા થા કે મુહમ્મદ બિન ઈસ્માઈલ ઈમામ હોંગે. મુહમ્મદ ઝિન્દા હે ઔર મેંહદી બનને કી ફિક્ર મેં હે.

મુબારકિયહ : દસવા ફિરકા મુબારકિયહ હે જો અપને આપકો મુબારક સે મંસૂબ કરતે હે. જો ઉન લોગોં કા સરદાર થા. યે કેહતે હે કે મુહમ્મદ બિન ઈસ્માઈલ ઝિન્દા નહીં બલ્કે વફાત પા ચૂકે હે. મગર ઉસકે બા'દ ઈમામત ઉસકી અવલાદ મેં બાકી હે.

શમીતિયહ : ગ્યારહવા ફિરકા શમીતિયહ કેહલાતા હે. જો યહયા બિન શમીત સે મંસૂબ હે. યે શખ્સ ઉનકા સરદાર થા. ઉનકા કેહના હે કે હઝરત જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઈમામ હે ઉનકે બા'દ ઈમામત ઉનકી અવલાદ યા'ની પોતોં ઔર પર પોતોં મે ચલી જા રહી હે.

અમારીયહ : બારહવા ફિરકા અમારીયહ હે જિસે ફહતીયહ ભી કેહતે હે. ઉનકા કેહના હે કે ઈમામ જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે બા'દ ઉનકે ફરઝંદ અબ્દુલ્લાહ ઈમામ હે. અબ્દુલ્લાહ કે પાંવ બહુત લંબે ઔર મોટે થે ઉન લોગોંકી તા'દાદ બહુત હે.

મમ્ત્રૂરિયહ : તેરહવાં ફિરકા મમ્ત્રૂરિયહ હે. ઉસકી વજહે તસ્મિયહ યે હે કે ઉસ ફિરકે કે અફરાદ ને યૂનુસ બિન અબ્દુલ્લાહ સે જો કુતબિયહ ફિરકો સે તઅલ્લુક રખતે થે મુનાઝરા કિયા. ઉસકે અલયહિદા ફિરકા બન જાને કા બાઈસ યે હે કે યે મૂસા બિન જઅફર રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ઝિંદા માનતે હે. યુનુસ ને ઉનકે બારે મેં યે કહા કે તુમ ગંદગી ઔર નજાસત મેં આલૂદા કુત્તેસે ભી ઝિયાદા નજસ ઔર પલીદ હો. ઈસ લિએ ઉનકા યે નામ મુકર્રર હુઆ ઉન્હેં વાકિફહ ભી કેહતે હે. ઈસ લિએ કે યે ઈમામત કો મૂસા બિન જઅફર રદિયલ્લાહુ અન્હુ તક તસ્લીમ કરતે હે. ઉસસે આગે કે સિલસિલે કો નહીં માનતે ઉનકા યે ભી એ'તિકાદ હે કે મૂસા ઝિંદા હે. ઉસે કભી મૌત ન આએગી ઔર વહી મેંહદી આખિરુઝઝમા હોગા.

મુસવિયહ : ચૌદહવાં ગિરોહ કા નામ મુસવિયહ હે જો મૂસા સે મંસૂબ હે. ઈસ ગિરોહ કો મૂસા બિન જઅફર કે ઝિન્દા યા મુરદા હોને મેં શક હે કેહતે હે હમેં મા'લૂમ નહીં વો ઝિંદા હે યા મર ગએ બહર હાલ અગર કોઈ ઈમામ હુવા તો મૂસા હી હોગા.

ફિરકા ઈમામિયહ : ઈમામિયહ ગિરોહ કે લોગ કેહતે હૈ કે ઈમામત કે મુસ્તહિક મુહમ્મદ બિન હસન અસ્કરી હૈ. વહી મેંહદી આખિરુઝ્ઝમા હોગે. ઝુલ્મસે ભરી ઝમીનકો ફિર અપને અદલ સે ભર દેંગે.

અહલે ઝરારિયહ ઝરારહ કે અસ્હાબ મેં સે હૈ ઔર ઉનકા દા'વા વયસા હી હૈ જયસા અમારહ કા દા'વા થા મગર ઈસ ગિરોહ કા અકીદા હૈ કે ઝરારહને અમારાહ કે કૌલ કો તર્ક કર દિયા. ઉન્હોંને અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર સે બા'ઝ મસાઈલ પૂછે થે. મગર વો ઉનકા જવાબ ન દે સકે ઈસ લિએ વો મૂસા બિન જઅફર કે પાસ ગયા.

રાફઝીયો ઔર યહૂદીયો મે મુનાસબત : રાફઝીયોં કે ગિરોહકો યહૂદીયોં કે મઝહબ સે મુનાસબત દી ગઈ હૈ. શઅબી રહમતુલ્લાહ અલયહિ ફરમાતે હૈં. રાફઝીયોંકી મુહબ્બત યહૂદીયોંકી મુહબ્બત હૈ. કયોંકે યહુદીયોંકા અકીદા હૈ દાઉદ કી અવલાદ કે સિવા ઔર કોઈ ઈમામત કે લાઈક નહીં ઔર રાફઝીયોં કા કેહના હૈ કે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી અવલાદ કે સિવા ઔર કોઈ ઈમામત કે લાઈક નહીં. યહૂદી કેહતે હૈ કે જબ તક કાના દજ્જાલ ઝાહિર ન હો ઔર હઝરત ઈસા અલયહિસ્સલામ આસમાન સે ન ઉતર આએ ઉસ વકત તક કિસી શખ્સ કા ખુદાકી રાહ મેં જિહાદ કરના રવા નહીં ઔર રાફઝિયોં કા અકીદા હૈ કે જબ તક મેંહદી આખરુઝ્ઝમા ઝાહિર ન હો ઉસ વકત તક જિહાદ કરના જાઈઝ નહીં ઔર જબ તક ગૈબ સે યે ગવાહી ન દી જાએ કે મેંહદી આખિરુઝ્ઝમા યહી હૈ.

યહૂદ નમાઝે મગરિબ કો ઈસ કદર દેર સે પઢતે હૈ કે સિતારે રોશન હો જાતે હૈ. રાફઝી ભી ઈસી તરહ નમાઝે મગરિબમેં દેર કરતે હૈ. યહૂદી અપની નમાઝ કિબ્લાસે તીરછે હો કર પઢતે હૈ રાફઝી ભી અયસાહી કરતે હૈ. યહૂદી નમાઝ કે દૌરાન ઈધર ઉધર હરકત કરતે હૈ. રાફઝી ભી અયસા હી કરતે હૈ. યહૂદ નમાઝ કે દૌરાન અપને કપડે લટકા દેતે હૈ. રાફઝી ભી યહી કરતે હૈ. યહૂદીયોં કા અકીદા હૈ કે હર મુસલમાન કા ખૂન હલાલ હૈ. રાફઝી ભી હર મુસલમાન કે ખૂન કો હલાલ જાનતે હૈ. ઔરત કા શૌહર મર જાએ તો યહૂદી ઉસકી ઈદ્દત કા ઈન્તિઝાર નહીં કરતે. રાફઝી ભી અયસા હી કરતે હૈ. યહૂદીયોં કે નઝદીક તીન તલ્લાકે દેને મેં કુછ હરજ નહીં. રાફઝીયો કે નઝદીક ભી અયસા હી હૈ. યહૂદીયોંને તૌરેત મેં રદોબદલ કિયા. રાફઝીયોંને ભી કુરઆને મજીદ કે સાથ અયસા કિયા. યે કેહતે હૈ કે કુરઆન કી મૌજૂદા તરતીબ દુરુસ્ત નહીં. તરતીબ દેને સે કબ્લ ઉસે ઉલટ પલટ કર દિયા ગયા થા. જિસ તરતીબ સે નાઝિલ હુવા વો તરતીબ બાકી નહીં રખી ગઈ ઔર જિસ તરહ ઉસે પઢા જાતા હૈ ઉસ તરહ પઢના આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમસે સાબિત નહીં. વો યે ભી કેહતે હૈ કે કુરઆન કરીમ મેં કમી બેશી કર દી ગઈ હૈ. કુછ ઘટા દિયા ઔર કુછ બઢા દિયા ગયા હૈ.

યહૂદી હઝરત જિબરઈલ અલયહિસ્સલામ કે સાથ દુશ્મની રખતે હૈ કે ફરિશ્તો મેં વહી હમારા દુશ્મન હૈ. ઈસી તરહ રાફઝીયોં કા એક ગિરોહ ભી કેહતા હૈ કે જિબરઈલ અલયહિસ્સલામને આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ પર વહી નાઝિલ કી જિસમેં વો ગલતી કર ગએ દર અસલ વહી હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો પહોંચાના થી. મગર ગલતી સે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકો પહોંચા દી.

યે લોગ ઝૂટે હૈ ઝૂઠ બોલતે હૈ ખુદા ઉન્હેં હલાક કરે.

ફિરકા મરજિયહ

મરજિયહ : મરજિયહ કે બારહ ફિરકે હૈ. જેહમિયહ,[૧] સાલેહીયહ, સમરિયહ, યુનુસીયહ, યુનાનિયહ, નજ્જારિયહ, ગિલાનિયહ, શબીબીયહ, હન્ફીયહ,[૨] મુઆઝિયહ, મરીસીયહ ઔર કરરાંમિયહ.

મરજિયહકા અકીદા હૈ કે જો શખ્સ એક મરતબા **"લા ઈલાહા ઈલ્લલ્લાહુ મુહમ્મદુર્રસુલુલ્લાહ"** પઢ લે ખ્વાહ વો સારી ઉમર ગુનાહ કરતા રહે દોઝખ મેં નહીં ડાલા જાએગા. યે કેહતે હૈં કે ઈમાન એક કૌલ હૈ, જિસમેં અમલ ઔર શરીઅત દાખિલ નહીં. વો કૌલ સિર્ફ કલ્મએ તૌહિદ કેહના હૈ. ઈમાન સિર્ફ ઈસી કદર હૈ. આદમીયોં કે ઈમાન મેં કમી બેશી નહીં હોતી. ઈન્સાનોં, ફરિશ્તોં, ઔર પયગમ્બરોં કા ઈમાન એક હી હૈ. ઉનમેં કોઈ ફર્ક નહીં. ન ઉનમેં કમી બેશી પાઈ જાતી હૈ. ઈમાન મેં કોઈ ઈસ્તિસના ભી નહીં. કોઈ શખ્સ સિર્ફ ઝબાન સે ઈકરાર કર લે અમલ ન ભી કરે તો ભી મોમિન હૈ.

જેહમિયહ : યે ફિરકા જહમ બિન સફવાન સે નિસ્બત રખતા હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે ખુદા વ રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકો પેહચાનના ઔર ઉસ ચીઝ કો જો ખુદા કે યહાં સે ઉતરી હૈ જાનના ઈમાન હૈ. યે લોગ કુરઆને મજીદ કો મખ્લૂક કેહતે હૈ ઔર ઉનકા અકીદા હૈ કે ખુદાને હઝરત મૂસા અલયહિસ્સલામ સે બાતેં નહીં કી બલ્કે કિસીસે ખુદાને કભી કલામ નહીં કિયા. ન વો કિસીકો નઝર આતા હૈ, ન ઉસકે ઠહરને કી કોઈ જગહ હૈ. ન ઉસકા તખ્ત હૈ, ન કોઈ કુર્સી, ન વો અર્શ પર રેહતા હૈ, કયામત કે દિન મિઝાને અદલ કે નસબ હોને કે ભી વો લોગ કાઈલ નહીં. અઝાબે કબ્ર કે ભી મુનકિર હૈ. ઉનકા કેહના હૈ કે બિહિશ્ત ઔર દોઝખ અઝલ સે પૈદા નહીં હુઈ બલ્કે પૈદા કી જાતી હૈ. ઔર ફના ભી હોતી હૈ. ખુદા અપને બંદોકે સાથ કલામ કરને સે પાક હૈ. કયામત કે દિન ખુદા બંદોકી તરફ નઝર નહીં કરેગા. ન બિહિશ્ત કે રેહને વાલે ખુદા કો દેખેંગે. ઈમાન યે હૈ કે ઈન્સાન દિલસે પેહચાને, ઝબાન સે ઈકરાર કરના ઈમાન નહીં હૈ યે લોગ અલ્લાહ તઆલા કે તમામ સિફતોં સે ઈન્કારી હૈ. હાલાંકે અલ્લાહ તઆલા ઉનકી અયસી તમામ બાતોં સે બુલંદ ઔર પાક હૈ.

સાલિહિયહ : જેહમિયહ કા એક ફિરકા સાલિહિયહ કેહલાતા હૈ. યે નામ ઉન્હેં ઈસ લિએ દિયા જાતા હૈ કે વો અપને આપકો હુસૈન સાલિહી કે મઝહબ કે પેરૂ બતાતે હૈ. ઔર ઈસ બાત કે કાઈલ હૈ કે ખુદા કો પેહચાનના ઈમાન હૈ ઔર ઉસે ન પેહચાનના કુફ્ર હૈ. અગર કોઈ કહે કે "ખુદા તેરા હૈ" તો વો કાફિર હો જાતા હૈ. મગર યે વહી કેહતા હૈ જો કાફિર હોતા હૈ. ઔર સિર્ફ ઈમાન હી ઈબાદત હૈ ઉસકે સિવા કોઈ ઈબાદત નહીં.

---

૧. બની ઉમય્યા કે ઝમાને મેં અકીદા મરજિયહને ખુબ પરવરીશ પાઈ ઉસકી રૂહ યે હૈ કે એક શખ્સ કિતનાહી બદ આ'માલ કયોં ન હો ઈમાન કે દરજએ આ'લા પર ફાઈઝ હો સકતા હૈ ઉસ અકીદે કી સરકારી તૌર પર હિમ્મત અફઝાઈ કી ગઈ ઔર ઉસે બા'ઝ મુમતાઝ નામવર ઉલમા કે ઝરીએ દુનિયા એ ઈસ્લામ મેં અચ્છી તરહ નશ્ર કિયા ગયા ઈસ લિએ કે બાઝ ફાસિક વ ફાજિર હુકમરાનો કે અફઆલે સનીઆ કે વઝનકો કમ કિયા જાએ. ૨. ઈસ ફિરકે કો મરજિયહ મેં શુમાર કરને કે મુતઅલ્લિક અકસર ઉલમાઓને એ'તિરાઝ કિયા હૈ ઉસકી તફસીલ ઈસી બાબ કે આઈન્દા હાશિયા મેં દેખેં.

યુનુસિયહ : એક ઔર ફિરકા યુનુસિયહ હૈ જો યુનુસ બરરીસે મંસૂબ હૈ. ઈસ ગિરોહ કે લોગ ઈમાન ઉસે કેહતે હૈ કે ખુદા કો આજિઝી સે પેહચાને ઔર ઉસે દોસ્ત રખેં. અગર કોઈ શખ્સ ઉનમેં સે એક ખસલત ભી છોડ દે તો વો કાફિર હો જાએગા.

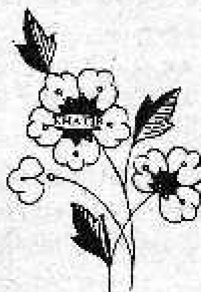
શમરિયહ : એક ઔર ફિરકા શમરિયહ કેહલાતા હૈ. જો અબી શમરસે મંસૂબ હૈ ઉસકે ગિરોહ કે લોગ કેહતે હૈ કે ઈમાન યે હૈ કે ખુદા કો પેહચાને ઔર ઉસકે સામને આજિઝી ઔર ફિરોતની ઈખ્તિયાર કરે. ઝબાન સે ઈકરાર કરે કે ખૂદા એક હૈ. કોઈ ઉસ જયસા નહીં. યે સબ બાતેં મિલ કર ઈમાન કેહલાતી હૈ. અબૂ શમર કા કેહના હૈ જો શખ્સ કબીરા ગુનાહ કરે વો મુતલક ફાસિક નહીં હોતા. વો સિર્ફ ઉસી ગુનાહ કરને કા ગુનેહગાર હૈ.

યુનાનિયહ : યુનાનિયહ ફિરકા યુનાન સે મંસૂબ હૈ. ઉસ ગિરોહ કે લોગ યે અકીદા રખતે હૈ કે ઈમાન યે હૈ કે ખુદા ઔર ઉસકે રસુલોં કો પેહચાને ઝબાન સે ભી ઉસ બાત કા ઈકરાર કરે ઔર જો કામ અકલ કી રૂસે નાજાઈઝ હૈ વો ન કરે.

નજ્જારિયહ : નજ્જારિયહ ફિરકે કે લોગ હસન બિન મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ નજ્જાર સે મંસુબ હૈ. ઔર યે લોગ ઈમાન ઉસે કેહતે હૈ કે ઈન્સાન ખૂદા ઔર રસૂલોંકે મુત્તફક અલયહિ ફરાઈઝકો જાને ઔર સમઝે. ખુદા કે હુઝૂર આજિઝી કરે. ઝબાન સે ઈકરાર કરે. ઉનમેં કિસી એક કો બગૈર દલીલ કે તર્ક કરનેવાલા કાફિર હૈ.

ગિલાનિયહ : ગિલાનીયહ ફિરકા ગિલાન સે મંસૂબ હૈ. યે શમરિયહ ફિરકે સે મુવાફકત રખતે હૈ. ઉનકે નઝદીક ઈમાન યે હૈ કે સબ ચીઝેં મખ્લૂક હૈ ખુદા યગાના વ બેમિસલ હૈ. ઈન બાતોં કો દિલ સે તસ્દીક કરના, ઝબાન સે ઈકરાર કરના ઈમાન હૈ. ઝરકાનને એક હિકાયત મેં બયાન કિયા હૈ કે ઈમાન ઝબાન સે ઈકરાર કરને કા નામ હૈ. યે ઈકરાર હી ઈસ બાત કી તસ્દીક હૈ.

શબીબિયહ : શબીબિયહ ફિરકા મુહમ્મદ બિન શબીબ કા પેરૂ હૈ. યે લોગ ઝબાન સે ખુદા કે વુજૂદ કા ઈકરાર કરને ઔર ઉસે અપની સિફાત ઔર ઝાત મેં યગાના જાનને કો ઈમાન કેહતે હૈ. ખુદા કો જિસ્મ સે મુશાબહત નહીં દેતે. મુહમ્મદ બિન શબીબકા અકીદા થા કે શયતાન મેં ઈમાન ઝરૂર થા મગર ઉસને ગુરૂર કિયા અપને આપકો બુઝુર્ગ ઔર બરતર ખ્યાલ કિયા ચુનાંચે કાફિર હો ગયા.

હનફિયહ : એક ફિરકે કા નામ હનફિયહ હે યે અબૂ હનીફા નુઅમાન બિન સાબિત સે મંસૂબ હે. ઉનકા અકીદા હે કે ઈમાન યે હે કે ખુદા ઔર ઉસકે રસૂલે મકબૂલ કો પેહચાને. ઝબાન સે ભી ઉસકા ઈકરાર કિયા જાએ ઔર જિતની ચીઝેં અલ્લાહ તઆલા કી તરફસે નાઝિલ હુઈ ઉન સબ પર ઈમાન લાયા જાએ જયસા કે બરહુતીને અપની કિતાબ શજરહ મે બયાન કિયા હે.[1]

મુઆઝિયહ : મુઆઝિયહ ફિરકા મુઆઝ વસીસે મંસૂબ હે મુઆઝ કા કેહના થા કે જો શખ્સ અલ્લાહ તઆલા કી ફરમાંબરદારી છોળ દેતા હૈ, વો ફિસ્ક કરતા હે મગર ઉસે ફાસિક ન કહા જાએ ફાસિક ન ખુદા કા દુશ્મન હે ન દોસ્ત.

મરિસિયહ : મરિસિયહ ફિરકા મરીસીસે મંસૂબ હે. ઉનકા અકીદા હે કે તસ્દીક કા નામ ઈમાન હે ઔર તસ્દીક દિલસે હોતી હે. ઔર ઉસકા ઈકરાર ઝબાન સે કિયા જાતા હે. ઉન લોગોં કા યે ભી કેહના હે કે સૂરજ કો સજદા કરના કુફ્ર નહીં મગર કુફ્રકી અલામત ઝરૂર હે.

---

૧. અકસર ગૈર મુકલ્લિદીન કો ઈસ પર એ'તિરાઝ હે કે ઈસ કિતાબ મેં હનફિયહ કો મરજિયહ કહા ગયા હે ઉસકે જવાબ મેં યે કહા જાતા હે કે મરજિયહ હનફિયહ સિર્ફ ફુરૂઅ મેં હઝરત ઈમામ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહ અલયહિ કે મુકલ્લિદ હે. ઉસૂલ મેં મુકલ્લિદ નહીં. ઈસ લિએ ઉનકી તકલીદ મોતબર હો હી નહીં સકતી. ન ઉન્હેં હનફિયહ કહા જા સકતા હે. ચુનાંચે જબ "હનફિયા મરજિયહ" ઉસૂલ મેં હનફિયહ એહલે સુન્નત સે મુવાફકત નહીં રખતે તો વો હન્ફી કેહલાને કે હકદાર હી નહીં ઈસ લિહાઝ સે વો અલગ ફિરકા બન જાતે હૈં. મૌલાના મુહમ્મદ દાઉદ ફારૂકી અપની કિતાબ "સીરતે ગૌંષે આઝમ" મેં લિખતે હે કે મૌલાના અબ્દુલ હય્યને અપને રિસાલા "અરરફઉ વત્તકમીલ ફીલ્જરહી વત્તઅદીલ" મેં ઉસકા મુદલ્લલ જવાબ દિયા હે. આપ ફરમાતે હૈં કે એહલે સુન્નત (હન્ફી, શાફઈ, માલિકી, હમ્બલી) ઔર મરજિયહ ઝાલ્લા કે દરમિયાન તબાયુને કુલ્લી કી નિસ્બત હૈ ઔર હનફિયહ (જો ઉસૂલ ઔર ફુરૂઅ મેં ઈમામે આઝમ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહ અલયહિ કે મુકલ્લિદ હે) ઔર એહલે સુન્નત કે દરમિયાન ઉમૂમ વ ખુસૂસ મુતલક કી નિસ્બત હૈ પસ હર હન્ફી એહલે સુન્નત હોગા. ઔર યે ઝરૂરી નહીં કે હર એહલે સુન્નત હન્ફી હો. અબ રહે વો હનફિયહ જો ઈમામે આઝમ રહમતુલ્લાહ અલયહિ કે સિર્ફ ફુરૂઅ મેં મુકલ્લિદ હૈ. ઉનકે ઔર એહલે સુન્નત કે દરમિયાન ઉમૂસ વ ખુસૂસ મિન વજહિન કી નિસ્બત હૈ. પસ માદદએ ઈફતિરાક યે હે કે હન્ફી હો, મગર એહલે સુન્નત ન હો. જયસે "મરજિયહ હનફિયહ" ઔર "મુઅતઝિલા હનફિયહ" ઔર દૂસરે યે કે એહલે સુન્નત હો મગર હન્ફી ન હો. જયસે શાફઈ, માલિકી, હમ્બલી. ઔર માદદએ ઈજતિમાઅ યે હૈ કે ફુરૂઅ ઔર અકીદહ મેં ઈમામ સાહબ કે મુવાફિક હો. ઈસ તમ્હીદ કે સમઝ લેને કે બાદ હમ કહેંગે કે ગુન્યતુત્તાલિબીન મેં જિન હનફિયહ કો મરજિયહ મેં શુમાર કિયા ગયા હે ઉસસે વો અસ્હાબે અબૂ હનીફા મુરાદ હે. જિનકા યે એતિકાદ હૈ કે "અલઈમાન હુવલ મઅરિફત વલઈકરાર બિલ્લાહી વ રસૂલિહિ" ઔર યે સિર્ફ ફિરકા ગસ્સાનિયહ પર મુંતબિક હોતા હૈ.

ગસ્સાન અપને નાપાક મઝહબ કો હઝરત ઈમામ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહ અલયહિ સે હિકાયત કિયા કરતા થા. (જૈસે બાઝ લોગોં ને ઝૂટી હદીસે બના કર ઉનકો રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી તરફ મંસૂબ કર દિયા થા) ઔર અપને નફસ પર કયાસ કરકે ઈમામ મૌસૂફ કો ભી મરજિયહ સમઝતા થા. પસ યે બાત ઝાહિર હો ગઈ કે ગુન્યતુત્તાલિબીન કી ઈબારત કો આળ બનાકર હનફિયા યા ઈમામે આ'ઝમ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહ અલયહિ પર તઅન તશ્નીઅ કરના સિર્ફ ઉન લોગોંકા કામ હે જો મુતઅસસિબ હો.

મૌલાના કી ઈસ ઈબારત સે યે બાત રોઝે રોશન કી તરહ વાઝેહ હોતી હે કે 'મરજિયહ હન્ફીયહ' સિર્ફ ફુરૂઅ મેં હઝરત ઈમામે આ'ઝમ અબૂ હનીફા રહમતુલ્લાહ અલયહિ કે મુકલ્લિદ હૈં. લેકિન જબ વો ઉસૂલ હી મેં મુકલ્લિદ નહીં તો ફુરૂઅ મેં ઉનકી તકલીદ કયસે મો'તબર હો સકતી હે ? ઔર કૌન ઉન્હેં હન્ફીયહ કેહ સકતા હૈ એક શખ્સ અગર ફુરૂએ ઈસ્લામ મેં મુવાફિક હો મગર ઉસૂલ મસલન તૌહીદ રિસાલત કા મુન્કિર હો ઔર ઉસ પર વો મુસલમાન કેહલાએ તો ક્યા ઉસે મુસલમાન કહા જા સકતા હૈ ? ઉસી તરહ જબ હનફિયહ મરજિયહ ઉસૂલ હી મેં હન્ફીયહ એહલે સુન્નત કે સાથ મુવાફકત નહીં રખતે તો ક્યા હકીકી મા'નોં મેં ઉન્હે હન્ફી કેહના ચાહિએ. યા ઉનકે હન્ફી કેહલાને સે તમામ હન્ફીયહ નિશાનએ મલામત બનાએ જા સકતે હૈં.

કરરામીયહ : કરરામીયહ ફિરકા અબી અબ્દુલ્લાહ બિન કરરામ સે મંસૂબ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે દિલ સે માનના ઝરૂરી નહીં સિર્ફ ઝબાન સે હી કલ્મએ શહાદત કેહ દેના ઈમાન હૈ. જો લોગ મુનાફિક હૈં વો મુસલમાન હી હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે આદમીયોં મેં પેહલે સે "યે તાકત મૌજુદ હૈ" કે વો અફઆલ કો સાદિર કરે. યે બાત એહલે સુન્નત કે કૌલ કે ખિલાફ હૈ. કયોં કે એહલે સુન્નત કા કેહના હૈ કે ઈસતિતાઅત યાને તાકત ફેલ કે નઝદીક હૈ ઔર યે કેહના જાઈઝ હૈ કે બંદો કો ફેલ કરને સે કબ્લ ફેલ કી તાકત હૈ. અબુલ હસન સાલિહી ઈબ્ને રાવન્દી, મુહમ્મદ બિન શબીબ, હુસૈન બિન મુહમ્મદ નજ્જારને ઉન લોગોં કે અકાઈદ કી કિતાબેં તસ્નીફ કી હૈં. ઉન મેંસે અકસર ખુરાસાન કે ઈર્દ ગિર્દ ઔર મશરિકી શહરો મેં રેહતે હૈં.

મુઅતઝિલહ ઔર કદરિયહ

ઈસ ફિરકે કે લોગ ઈસ નામ સે ઈસ લિએ પુકારે જાતે હૈં કે ઉન્હોંને હક સે કનારા કર લિયા ઔર મુસલમાનો કે અકાઈદ તર્ક કર દિએ ઔર ઉનકે ઉન ખયાલાત કે બાઈસ જો કબીરા ગુનાહ કરને વાલો કી બાબત યે લોગ બયાન કરતે હૈં. ઉન મેં સે બાઝ કેહતે હૈં કે કબીરા ગુનાહ કરને વાલા બદસ્તુર મોમિન રેહતા હૈ. યે લોગ ઉસકી દલીલ યે પેશ કરતે હૈં કે અમલ ઈમાન મેં દાખિલ નહીં. બાઝ કબીરા ગુનાહ કરને વાલે કો કાફિર કેહતે હૈં કયોં કે ઉનકા અકીદા હૈ કે અમલ ઈમાન કા જુઝવ હૈ.

વાસિલ બિન અતા એક તીસરી બાત બયાન કરકે મુસલમાનોં ઔર મોમિનોં સે અલગ હો ગયા હૈ. વો કેહતા હૈ કે કબીરા ગુનાહ કરને વાલા ન કાફિર હૈ ન મોમિન. ઉન અસબાબ કી બિના પર ઉનકા નામ મુઅતઝિલહ હુઆ. બાઝને ઉસ નામ કી વજહ યે બયાન કી હૈ. કે યે લોગ ખ્વાજા હસન બસરી રહમતુલ્લાહ અલયહિ કી મજલિસ સે અલગ હો ગએ થે. ચુનાંચે હસન બસરી રહમતુલ્લાહ અલયહિ ને ઉનકે મુતઅલ્લિક કહા કે યે લોગ મુઅતઝિલહ હૈં. ઉસ વકત સે ઉનકા યહી નામ પળ ગયા.

યે લોગ ઉમર બિન ઉબૈદ કે પેરૂ હૈ. એક મરતબા ખ્વાજા હસન બસરી રહમતુલ્લાહ અલયહિ કો ઉસ પર ગુસ્સા આ ગયા લોગોં ને ઉસકી વજહ પૂછી તો આપને ફરમાયા મૈંને ખ્વાબ મેં દેખા કે યે સુરજ કો સજદા કર રહા હૈ.

ઈસ ફિરકે કો કદરિયહ ઈસ લિએ કેહતે હૈ કે ઉનકા અકીદા હૈ કે અલ્લાહ તઆલા કી કઝા વ કદર કા બંદો કે ગુનાહોં સે કોઈ તઅલ્લુક નહીં યાની ઉનકે ગુનાહ અલ્લાહ કી તકદીર સે નહીં બલ્કે ઉનકે અપને નફસ સે સરઝદ હોતે હૈં, બંદો કે ફે'લ ઉનકી ઝાત સે તઅલ્લુક રખતે હૈ કુદરત કા ઉસમે કુછ દખલ નહીં ખુદાએ તઆલા કી સિફાત કે ઈન્કાર મેં મુઅતઝિલહ, જેહમીયહ ઔર કદરિયહ બરાબર હી હૈ. ઉનમેં સે બાઝ કે મઝહબી એતિકાદાત કા ઝિક્ર આ ચુકા હૈ. અબૂ હુઝૈલ, જઅફર બિન હરબ ખય્યાત, કઅબી, અબૂ હાશિમ, અબૂ અબ્દુલ્લાહ બસરી, અબ્દુલ જબ્બાર બિન અહમદ હમદાની ને ઉનકે અકાઈદ કી કિતાબેં લિખી હૈ. અસકર, અહવાઝ ઔર જહઝમ મેં ઉન લોગોં કી સુકૂનત હૈ.

મુઅતઝિલહ કે મુખ્તલિફ ગિરોહ : મુઅતઝિલહ કે છે ગિરોહ હૈ. હઝલિયહ, નિઝામિયહ, મુઅમ્મરિયહ, જબાઈયહ, કઅબિયહ, બશ્મીયહ. યે સબ ગિરોહ અલ્લાહ કી સિફાત કે મુનકિર હૈ. યાની ઉસકે ઈલ્મ, કુદરત, હયાતી, સુનને ઔર દેખને કી સિફાત સે ઈન્કારી હૈ. વો યે ભી નહીં માનતે કે અલ્લાહ તઆલા અર્શ પર હૈ, પિછલી રાત મેં દુનિયા કે આસમાન પર ઉતરતા હૈ વગૈરા વગૈરા ઉનકા એ'તિકાદ હૈ કે કલામુલ્લાહ ઔર અલ્લાહ તઆલા કા ઈરાદા દોનોં હાદિસ હૈ. જો કલામ અલ્લાહ ને ગૈર મેં પૈદા કિયા હૈ ઉસી કલામ કો ખુદ ભી કિયા. વો મુમ્કીન ચીઝોં કો હાદિસ ઈરાદા સે પૈદા કરતા હૈ. જો ચીઝ ઉસે માલુમ નહીં વો બંદો સે ચાહતા હૈ. ઔર જો ન હોનેવાલી ચીઝ હૈ વો તલબ કરતા હૈ. વો યે કેહતે હૈં કે અલ્લાહ કો ગૈર કી મુકદદરાત પર કુદરત નહીં. અયસા હોના મહાલ હૈ. બંદો કે અફઆલ કા ખાલિક અલ્લાહ નહીં. બલ્કે બંદે ખુદ અપને અફઆલ કે ખાલિક હૈ. ખુદા અપને બંદો કો હલાલ વજહ સે રોઝી દેતા હૈ. હરામ વજહ સે નહીં, લાઝિમ મૌત સે કબ્લ આદમી કો માર દિયા જાતા હૈ. ઔર ઉસે મારનેવાલા વકત સે પેહલે હી ઉસકી મૌત કો ઉસ પર લે આતા હૈ. મુવહહિદ શખ્સ ગુનાહ કબીર. કરને પર કાફિર નહીં હોતા. તાહમ વો ઈમાનદાર ભી નહીં રેહતા. ઈમાન સે નિકલ જાતા હૈ ઔર ઉસે હમેશા કે લિએ આગ મેં ડાલા જાતા હૈ. કબીરા ગુનાહ કે બાઈસ ઉસકી સબ નેકીયાં ઝાએઅ હો જાતી હૈ. આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી શફાઅત સે ભી મહરૂમ રહતા હૈ. યે લોગ અઝાબે કબ્ર ઔર મિઝાને અદલ કે ભી મુનકિર હૈ. બાદશાહ કી ઈતાઅત ન કરને કો જાઈઝ જાનતે હૈ. યે ઈસ બાત કે ભી કાઈલ નહીં કે ઝિન્દા કી દુઆ મુરદે કો ફાયદા દેતી હૈ. યા સદકા ઔર દુઆ કે સવાબ સે ઉસે ફાયદા પહુંચતા હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે ખુદા તઆલા જિબરઈલ અલયહિસ્સલામ, મિકાઈલ અલયહિસ્સલામ, ઈસરાફીલ અલયહિસ્સલામ ઔર અર્શ કે ઉઠાનેવાલો સે ન બાતેં કરતા હૈ. ન ઉનકી તરફ દેખતા હૈ. જયસા કે શયતાન નસારા ઔર યહૂદીયો સે ન કલામ કરતા હૈ. ન ઉનકી તરફ દેખતા હૈ ગર્ઝ ઉનકે હર ગિરોહ કે અલગ અલગ અકીદે હૈ.

હઝલિયહ : ઉન કે એક ફિરકે કા નામ હઝલિયહ હૈ જો અબુ હુઝૈલ કા પેરૂ હૈ યે કેહતે હૈ કે ખુદાએ તઆલા ઈલ્મ ઔર કુદરત રખતા હૈ, દેખતા ઔર સુનતા હૈ. ઉસકે કલામ કા એક હિસ્સા મખ્લૂક ઔર એક હિસ્સા ગૈર મખ્લૂક હૈ. લફઝ કુન ગૈર મખ્લુક હૈ. ઉનકા કેહના હૈ કે ખુદા અપને બંદો સે મુખાલિફત નહીં રખતા. ઉસકી કુદરત કી એક ઈન્તિહા હૈ. જહાં પહુંચકર કુદરત બાકી ન રહેગી એહલે જન્નત કોઈ હિસ્સ વ હરકત નહીં કરતે ન ઉન્હેં ઉસ પર કુદરત હાસિલ હૈ. ન ખુદા ઉન્હેં હરકત દેને પર કુદરત રખતા હૈ. અહલે બિહિશ્ત મુરદા ઔર મઅદૂમ હૈ ફે'લ નહીં કર સકતે ખુદા હમેશા સુનને વાલા ન રહેગા.

નિઝામિયહ : એક ફિરકે કા નામ નિઝામિયહ હૈ જો મિયાં નિઝામ કા પેરૂ હૈ ઉનકા કેહના હૈ કે સબ જમાદી ચીઝે પૈદાઈશ કી ખબર દેતી હૈ હરકતકે કાઈલ નહીં મગર હરકત એ'તિમાદિયા કો માનતે હૈ. જયસે આંખ કી પુતલી હરકત કરતી હૈ યે કેહતે હૈ કે ઈન્સાન કે સિવા ઔર કોઈ રૂહ નહીં. આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કો કિસીને નહીં દેખા અગર દેખા હૈ તો સિર્ફ બરતન કો દેખા હૈ. બરતન સે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કા જિસ્મ મુરાદ લેતે હૈ. યે ગિરોહ ઈજમાએ ઉમ્મત કો ટુકડે કરતા હૈ. કેહતા હૈ કે અગર આદમી જાનબુઝ કર નમાઝ

છોડ દે તો ફિર ઉસે દોહરાના નહીં ચાહીએ યે ફિરકા ઈજમાએ ઉમ્મત કા કાઈલ નહીં. કેહતા હૈ કે ઈજમાઅ બાતિલ પર ભી હો સકતા હૈ. ઈમાન કુફ્ર જયસા હૈ. ઔર તાઅત મિસ્લ મઅસિયત કે પયગમ્બર કા ફે'લ શયતાન કે ફે'લ જયસા હૈ. હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ઔર હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કી ખસલત હજ્જાજ જયસી હૈ સબ જાનદાર એક જિન્સ હૈ. કુરઆન કા મો'જિઝા કોઈ મો'જિઝા નહીં કે ઉસકી નઝમ ન કહી જા સકે અગર કોઈ શખ્સ દોઝખ કે કનારે ખડા હૈ તો ખુદા કો યે કુદરત નહીં કે ઉસે આગ મેં જલાએ યા દોઝખ મેં ડાલ દે.

યે પેહલા ફિરકા હૈ જિસને અહલે કિબ્લા કો કાફિર કહા હૈ. યે કેહતે હૈં કે જિસ્મ કે બેઈન્તિહા ટુકડે યા હિસ્સે કરના મુમકિન હૈ બિહિશ્ત મેં સાંપ હૈ. બિચ્છુ નહીં. ખન ખજૂરે, કુત્તે, સુવ્વર ભી ઉસમેં સુકૂનત રખતે હૈં.

મુઅમ્મિરિયહ : મુઅમ્મિરિયહ ફિરકા મુઅમ્મિર નામ એક શખ્સ કા પેરૂ હૈ. ઉનકા અકીદા હૈ કે અફઆલ તબાઈઅ સે તઅલ્લુક રખતે હૈં ઔર ઉનસે સાદિર હો કર આગે પહુંચતે હૈં. રંગ, લઝઝત, બૂ, મૌત ઔર ઝિન્દગી ખુદા કી પૈદા કી હુઈ હૈ ઔર ઉનકે ફે'લો કા તઅલ્લુક જિસ્મ સે હૈ. ઔર યે તબીયત સે પૈદા હોતી હૈ. તહકીક દોરાને જિસ્મ કા કામ હૈ. ખુદા કા કામ નહીં. ખુદા કદીમ નહીં. અલ્લાહ ઉસ ફિરકે કો ખત્મ કરે ઔર ઉમ્મત સે દૂર રખે.

જબાઈયહ : યે ફિરકા જબાઈ કા પેરૂ હૈ ઈજમાએ ઉમ્મતકા કાઈલ નહીં યે કેહતે હૈ કે બંદા અપને અફઆલ કા ખુદ ખાલિક હૈ. દુનિયા કી ઔરતોં કો ખુદાને ખુદ હામિલા કર દિયા. તાકે બચ્ચે પૈદા હો. ખુદા અપને બંદો કા મુતીઅ ઔર ફરમાંબરદાર હૈ. બંદે જો કુછ કેહતે હૈ વહી કરતા હૈ. અગર કિસીકા કર્ઝ અદા કરના હો ઔર કર્ઝ ખ્વાહ આ કર તલબ કરે ઔર વો યે જવાબ દે કે તુમ્હારા કર્ઝ ઈન્શાઅલ્લાહ કલ અદા કરૂંગા ફિર વાદા કે મુતાબિક અદા ન કરે તો અયસી સૂરત મેં ઉસે ઈન્શાઅલ્લાહ કેહને સે કુછ ફાયદા ન હોગા. ઔર ગુનેહગાર બન જાએગા ઉનકા અકીદા હૈ કે કોઈ શખ્સ કિસી કે પાંચ દિરહમ ચુરા લે તો વો ફાસિક હો જાએગા.

ભશ્મીયહ : ભશ્મીયહ ફિરકા અબી હાશિમ સે મંસૂબ હૈ જો જબાઈ કા બેટા થા. ઉનકા અકીદા હૈ કે ફે'લ કરને વાલે કો અપને ફે'લ પર કુદરત હાસિલ હોતી હૈ. અગર કોઈ શખ્સ ફે'લ કરના ચાહે યા કરે ઔર વો તર્ક કરને કે કાબિલ હો મગર તર્ક ન કરે તો ઉસે ઉસ ફે'લ કરને કા અઝાબ દિયા જાએગા. અગર કોઈ શખ્સ સારે ગુનાહ છોડ દે મગર એક ગુનાહ સે તૌબા ન કરે તો બાકી ગુનાહોં પર ભી ઉસકી તૌબા કુબૂલ ન હોગી.

દિગર ફિરકે

કઅબીય્યહ : કઅબીય્યહ ફિરકા અબી કાસિમ કઅબી સે મંસૂબ હૈ જો બગદાદ કે મુઅતઝિલહ કા ઈમામ થા. ઉસકા કેહના થા કે ખુદા ન દેખતા હૈ, ન સુનતા હૈ. હકીકી ઈરાદા કા ભી મુનકિર હૈ. ઉસકા કેહના હૈ કે બંદો કે અફઆલ કે લિએ અલ્લાહ કા ઈરાદા ઉસકા અમ્ર હૈ. ઔર અપને ફે'લ કે લિએ ખુદા કા ઈરાદા ઉસે માલૂમ હી હૈ દુનિયા મેં ખાલી જગહ કોઈ નહીં મુતહર્રિક અજસામ ઉસકી પેહલી સતહ પર હૈ. ઉસકે સિવા બાકી તમામ અપને અપને મકામ પર મુતહર્રિક હૈ. યે લોગ ઉસ કૌલ કે લિએ યે દલીલ પેશ કરતે હૈ. કે આદમી કે બદન

પર તેલ મલ દે ઔર વો હરકત કરે તો વો રોગન ભી હરકત કરતા હે જો બદન પર નઝર આતા હે.

યે ફિરકા કુરઆન કો હાદિસ કેહતા હે. ઔર ઉસકે મખ્લૂક હોને કા મુનકિર હે.

મુશબ્બિહ : મુશબ્બિહા ફિરકે કે તીન ગિરોહ હે. હિશામિય્યહ, મકાતલીયહ ઔર વાસમિય્યહ.

ઈન તીનો કા અકીદા હે કે ખુદા ચૂંકે મૌજૂદ હે ઔર હર મૌજૂદ ચીઝકા જિસ્મ હોતા હે. ઈસ લિએ ખુદા ભી જિસ્મ રખતા હે. બગૈર જિસ્મ કોઈ ચીઝ મૌજૂદ નહીં હો સકતી. યે લોગ રવાફિઝિય્યહ ઔર કરરામિય્યહ ફિરકો કે મુશાબહ હે. હિશામ બિન હકમને ઉનકી અકાઈદ કી કિતાબે લીખી હે. ઉસને ખુદા કે જિસ્મ કે સુબૂત પર ભી એક કિતાબ લીખી હે હિશામિય્યહ ફિરકા હુશ્શામ બિન હકમ સે મુનાસબત રખતા હે. યે ફિરકા ઈસ બાત કા કાઈલ હે કે ખુદા કા લંબા ચૌળા મોટા ઔર નૂરાની જિસ્મ હે. એક મુકર્રર અંદાઝે કે મુતાબિક ચમકને વાલા નૂર હે જો ચાંદી કે ટુકડે જયસા સાફ મુતહર્રિક ઔર સાકિન ભી હે. ખુદા ઉઠતા બૈઠતા ભી હે. હિશામ કેહતા હે કે ખુદા કે જિસ્મ કા સહીહ અંદાઝા સાત બાલિશ્ત હોના બેહતર હે. કિસીને હિશામ સે પૂછા તેરા ખુદા બળા હે યા ઉહદ પહાળ. વો કેહને લગા મેરા રબ બળા હે. એક ફિરકે કા તઅલ્લુક મકાતિલ બિન સુલેમાન સે હે. વો ભી અલ્લાહ કા જિસ્મ તસ્લીમ કરતા હે ઔર કેહતા હે કે ઉસકી શકલ ઈન્સાન જયસી હે. ઉસકે આઝા ભી ઈન્સાન કે આ'ઝા જયસે હે. મગર અલ્લાહ કે આ'ઝા કિસી શય સે મુનાસબત નહીં રખતે.

જેહમીયહ : જેહમીયહ ફિરકા જહમ બિન સફવાન સે મંસૂબ હે. ઉનકા અકીદા હે કે ઈન્સાન મજાઝ કે તૌર પર હકીકત કા મઝહર હે. ઔર જો ચીઝે ઈન્સાન સે ઝાહિર હોતી હે. વો ઉસકી તરફ મંસૂબ નહીં કી જા સકતી ઈસ લિએ કે ઉનકા ફાઈલ ઔર મુજિદ ઈન્સાન નહીં. જયસે કેહતે હે કે દરખ્ત બળ્હા ઔર ઉસમેં મેવા આયા. દરખ્ત કે બળ્હાને ઔર મેવાદાર બનાને કા ફાઈલ દરખ્ત નહીં.

જહમ ઉસકા ભી મુન્કિર હે કે ખુદા કોઈ શય હે. ઉસકા અકીદા થા કે ખુદા કા ઈલ્મ કદીમ નહીં. બલ્કે હાદિસ હે. ઔર ચીઝોં કે પૈદા હોને સે પેહલે ઉસે ઉનકા ઈલ્મ નહીં થા. બિહિશ્ત ઔર દોઝખ દોનો ફાની હે. યે શખ્સ અલ્લાહ કી સિફાત કા ભી મુન્કિર થા. ઉસ ફિરકે કે લોગ શહેર તિરમિઝ યા મર્વ મેં રહેતે થે. જહમ ને જો કિતાબેં લિખી ઉનમેં એક કિતાબ ખુદાકી સિફાત કી નફી કે બારે મેં ભી હે. મુસ્લિમ બિન અહવર માવરાની ને ઉસે કતલ કિયા.

ઝરારિયહ : યે ફિરકા ઝરાર બિન ઉમૈર સે મંસૂબ હે. ઉનકા અકીદા હે કે અજસામ અઅરાઝ મેં જમા હુએ ઔર ફિર જિસ્મ બન ગયા. અર્ઝ જિસ્મ મે મુન્તકિલ હો સકતા હે. ઔર ફે'લ કરને સે કબ્લ આદમી કો ફે'લ કરને કી તાકાત હાસિલ હે. ઈબ્ને મસ્ઉદ ઔર ઉબય બિન કઅબ કી કિરાઅત સે ઈન્કાર કરતે હે.

નજ્જારિયહ : ઈસ ફિરકે કી નિસબત હુસૈન ઈબ્ને મુહમ્મદ નજ્જાર સે હે ઈસ ગિરોહ કા અકીદા હે કે બંદો કે ફે'લ કા ફાઈલ બંદા ઔર ખુદા દોનોં હે. યે લોગ ખુદા કી સિફતોં સે ઈન્કારી હે. ઉનકે મુતઅલ્લિક મુઅતઝિલહ કા કેહના હે કે યે ખુદા કી સિફતો સે ઈન્કારી હે. મગર ખુદા કે ઈરાદા કે મુનકિર નહીં. વો ઉસે સાબિત કરતે હે ઔર ઉસકે કદીમ હોને કે કાઈલ હે. ઉનકા કેહના હે કે કુરઆન મખ્લૂક હે ઔર અલ્લાહ તઆલા જબ ઈરાદા કરતા હે તો કિસી કી તહરીક સે અયસા

નહીં કરતા બલ્કે ખુદ હી ઈરાદા કરતા હૈ. ખુદા બોલતા હૈ. હમેશા બખ્શતા હૈ. યે ફિરકા ઈબ્ને ઔન ઔર અબી યુસુફ કે મઝહબ પર હૈ. ઉસ મઝહબ કે લોગ ઝિયાદાતર કાસાન મેં રહતે હૈ.

કિલાબિયહ : કિલાબિયહ ગિરોહ અબ્દુલ્લાહ બિન કિલાબ સે મંસૂબ હૈ યે કેહતે હૈ ખુદાકી સિફતે ન કદીમ હૈ, ન હાદિસ, ન હી ખુદ ખુદા હૈ, ન ખુદા સે જુદા હૈ. ઉનકા કેહના હૈ કે ખુદા તઆલા અર્શ કે બરાબર હૈ. ઉસ જગહ સે ઈધર ઉધર નહીં હોતા. હમેશા એક હી હાલત પર કાઈમ હૈ. ઉસકે કરાર કી કોઈ જગહ નહીં ઔર કુરઆન મેં હુરૂફ નહીં.

સાલિમિયહ : સાલિમિયહ ફિરકા ઈબ્ને સાલિમ સે મંસૂબ હૈ અલ્લાહ તઆલા કયામત કે દિન મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી ઉમ્મત કે એક ફર્દ કી શકલ મેં ઝાહિર હોગા. ઉસ રોઝ તમામ જિન્ન, આદમી, ફરિશ્તે, હયવાનાત, ગર્ઝ સારી મખ્લૂકાત ઉસે દેખેગી હર શખ્સ ઉસ રોઝ અપને ખ્યાલ સે જો ચાહેગા મા'ની નિકાલેગા. યે ગિરોહ ખુદા પર ઝૂટ બાંધતા હૈ. અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ. **"લય્સા કમિસ્લિહિ શય્ઉન વ હુવસ્સમી ઉલ્બસીર"** (કોઈ શય ખુદાકી માનિંદ નહીં વો સુનને વાલા, દેખનેવાલા હૈ)

ઉનકા કેહના હૈ કે ખુદા કા એક અયસા ભેદ હૈ કે અગર ઉસે ઝાહિર કર દે તો આલમ કી તદબીર બાતિલ હો જાએ. ઈસી તરહ પર પયગમ્બર કા એક ભેદ હૈ જિસે અગર ઝાહિર કર દે તો ઉનકી પયગમ્બરી બાતિલ હો જાએ. ઉલમા કા ભી એક ભેદ હૈ. અગર વો ઝાહીર હો જાએ. તો ઈલ્મ બાતિલ હો જાએ.

ઉન લોગોં કા યે કેહના લગ્વ હૈ કયોંકે અલ્લાહ તઆલા હકીમ હૈ ઉસકી તદબીર મઝબૂત ઔર હિકમત પર મબ્ની હૈ ઉસમેં બુતલાન ઔર ફસાદ કો કોઈ દખલ નહીં ઉનકા કેહના હૈ કે ખુદા કી તદબીર બાતિલ હૈ. કુફ્ર હૈ, કયામત કે દિન ખુદા કો કાફિર ભી દેખેંગે ઔર વો ઉનકા હિસાબ ભી લેગા. શયતાન ને આદમ અલયહિસ્લામ કો દૂસરી બાર સજદા કિયા. ઉન લોગોં કા યે કૌલ કુરઆન સે ઝુટા સાબિત હોતા હૈ ઈસ લિએ કે ખુદા ફરમાતા હૈ **"ઈલ્લા ઈબ્લીસ અબા વસ્તકબરા વ કાના મિનલ કાફિરીન ઈલ્લા ઈબ્લીસ લમયકુમ મિનસ્સાજિદીન"** (મગર શયતાનને સજદા ન કિયા, ઉસને ઈન્કાર કિયા, ઔર તકબ્બુર કિયા ઔર કાફિર ઠેહરા, શયતાન સજદા કરનેવાલો મેં ન થા.)

ઉનકા કેહના હૈ કે શયતાન બિહિશ્ત મેં ગયા હી નહીં. હાલાંકે કુરઆનસે ઉનકા યે અકીદા બાતિલ સાબિત હોતા હૈ. કુરઆન મે આયા હૈ. **"ઉખ્રુજ મિન્હા ફ ઈન્નકા રજીમ"** (અય શયતાન ! બિહિશ્ત સે નિકલ જા તૂ મરદૂદ હુવા).

યે લોગ આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમકે પાસ જિબરઈલ અલયહિસ્સલામ કે આને કો ભી નહીં માનતે કયોંકે વો તો અપની જગહ સે હિલ નહીં સકતે ઉનકા યે મકૂલા ભી હૈ કે જબ ખુદાને કોહેતૂર પર હઝરત મુસા અલયહિસ્સલામ સે ગુફતગુ કી તો ઉસસે મુસા અલયહિસ્સલામને અપને આપકો અચ્છા તસવ્વુર કિયા. ચુનાંચે વહી આઈ કે અય મૂસા ! (અલયહિસ્સલામ) તૂ અપને આપકો અચ્છા ખ્યાલ કરતા હૈ. અપની આંખ ખોલ ઔર દૂર તક દેખ. જબ ઉન્હોંને આંખ ખોલ કર દેખા તો એક સો કોહેતૂર મોજૂદ થે હર એક પર હઝરતં મુસા અલયહિસ્સલામ ખડે થે. ચુનાંચે ઉન લોગો કા યે કૌલ ગલત હૈ. જિસકી તસ્દીક કુરઆન ઔર

હદીસ સે નહીં હોતી. ઔર આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને ફરમાયા. કે જો મુઝ પર ઝૂટી તોહમત લગાએ વો અપના ઠીકાના જહન્નમ મેં કરલે.

ઉન લોગોં કા અકીદા હૈ કે ખુદા યે નહીં ચાહતા કે બંદે ગુનાહ કરે બલ્કે વો ઉનસે અપની ઈબાદત કરાના ચાહતા હૈ. ઉનકા યે કૌલ બાતિલ હૈ. ઈસ લિએ કે ખુદા ફરમાતા હૈ **"વમંય યુરિદિલ્લાહુ ફિત્ના તહુ ફલન્તમલિકા લહુ મિનલ્લાહિ શયઅન"** (જિસે અલ્લાહ તઆલા ફિત્ના મેં ડાલના ચાહે ઉસકે લિએ તુ કિસી ચીઝકા માલિક નહીં)

યહાં ફિત્ના સે મુરાદ કુફ્ર હૈ. ફિર ફરમાયા **"વલવ શાઆ રબ્બુકા મા ફ અલૂહુ"** (અગર ખુદા ચાહતા તો વો કુફ્ર ન કરતે) ફિર ફરમાયા અગર ખુદા ચાહતા તો વો ન લડતે.

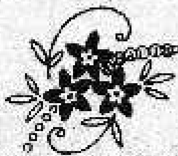
ઉન લોગોં કા અકીદા હૈ કે નુબુવ્વત કે નુઝુલ ઔર જિબરઈલ અલયહિસ્સલામ કી આમદ સે કબ્લ આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને કુરઆને મજીદ હિફઝ કર રખા થા. મગર કુરઆન ઉન લોગોં કો ઝૂટા સાબિત કરતા હૈ. ઈરશાદ હોતા હૈ **"મા કુન્તા તદરી મલકિતાબુ વલલઈમાનુ"** (તૂ યે નહીં જાનતા થા કે કિતાબ કયા ચીઝ હૈ. ન હી તૂ ઈમાન કો જાનતા થા.) ફિર ફરમાયા **"મા કુન્તા તત્લૂ મિન્કબલિહી મિનકિતાબિવ વલા તખુત્તુહુ બિયમીનિકા"** (તુ ઉસસે પેહલે પઢના નહીં જાનતા થા ન હી અપને દાએં હાથસે લિખ સકતા થા.)

યે લોગ કેહતે હૈં કે ખુદાએ તઆલા આદમીયોં કી ઝબાન સે ખુદ કુરઆને મજીદ પઢતા હૈ. લોગ કુરઆન કો ઉસીકી ઝબાન સે સુનતે હૈ. યે કૌલ ઈસ બાત પર દલાલત કરતા હૈ કે ખુદા ખૂદ બંદે મેં ઉતર આતા હૈ. ઔર ઉસસે યે ભી ઝાહિર હોતા હૈ કે ખુદા આવાઝ સે પઢતા ઔર તલફ્ફુઝ અદા કરતા હૈ અયસા એ'તિકાદ રખના કુફ્ર હૈ હમ ઉસસે ખુદા કી પનાહ માંગતે હૈ.

ઉનકા અકીદા હૈ કે ખુદા હર જગહ હર મકામ પર મૌજૂદ હૈ. અર્શ ઔર ફર્શ દોનો બરાબર હૈ. ઉનમેં કોઈ ફર્ક નહીં. કુરઆન ઉસે ભી ઝુંટલાતા હૈ ઈરશાદ હોતા હૈ **"અર્રહમાનુ અલલઅર્શિસ્તવા"** (ખુદાને અર્શ પર કરાર પકડા)

યે નહીં કહા કે ઉસને ઝમીન પર કરાર પકડા ન ઉસને યે કહા હૈ કે ઉસને હામિલા ઔરતોં કે પેટ મેં યા પહાડો યા કિસી ઔર જગહ પર કરાર પકડા.

ઉન ફિર્કોં ઔર ઉન મઝાહિબ કે એ'તિકાદાત કે બારે મેં હમને નિહાયત ઈખ્તિસાર સે કામ લિયા હૈ. ઉન ગુમરાહ ફિરકો કે મઝહબ કે ઈબ્તાલ કે બારે મેં હમને કુછ નહીં લિખા ઈસ લિએ કે ઉસસે મઝમૂન તવીલ હો જાતા સિર્ફ ઉનકે વહી દલાઈલ બયાન કિએ હૈ. જિનકે બાઈસ વો દીન સે અલાહિદા હો ગએ ખુદા તઆલા હમ સબ લોગોં કો ઔર તુમ કો ભી ઈન બાતિલ મઝાહિબ કી બુરાઈ સે મહફૂઝ રખે. ઈસ્લામ પર ઔર આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી સુન્નત પર ઝિન્દા રખે ઔર ઉસી પર મૌત દે. અપની રેહમતે કામિલા સે નજાત પાને વાલે ગિરોહ મેં શામિલ રખે. **"આમીન સુમ્મા આમીન"**

બિસમિલ્લા હિર્રહમા નિર્રહીમ

શુરૂઅ અલ્લાહ કે નામ કે સાથ જો નિહાયત રહમવાલા મહેરબાન હૈ.

મેહબુબે સુબ્હાની કુત્બે રબ્બાની હઝરત શયખ અબ્દુલ કાદિર જીલાની
રહમતુલ્લાહ અલયહિ કી મશહુર વ મઆરૂફ તસ્નીફ

غنية الطالبين

ગુન્યતુત્તાલિબીન

હિસ્સા પહેલા

GUNYATUTTALIBIN (PART - 1)

PUBLICATION NO. 130

સલીસ બા મુહાવરા ઉર્દૂ તરજુમા મએ હવાશી મુતરજિમ
અમાનુલ્લાહખાન અરમાન સરહદી

ઉર્દૂ ઝબાન ગુજરાતી રસ્મુલખત
હાજી ગુલામહુસેન આદમભાઈ મોમીન (અશરફી)

નાશિર
ખતીબ કિતાબ ઘર એન્ડ પ્રિન્ટર્સ
ખાસ બજાર, તીન દરવાજા, એહમદઆબાદ-૧.

હદિયા રૂા. ૧૦૦-૦૦

યકીની મોમિન : કિસી મોમિન કો યે કેહના જાઈઝ નહીં કે "મૈં યકીનન મોમિન હું" બલ્કે કહે અલ્લાહ જાનતા હૈ કે "મેં મોમિન હું." મોઅતઝિલા ફિર્કે કે નઝદીક મૈં સચ્ચા મોમિન હું કેહના જાઈઝ હૈ. યકીનન "મેં મોમિન હું" કેહને સે ઈસ લિએ મના કિયા ગયા કે હઝરત ઉમર રદીયલ્લાહુ અન્હુ ને ફરમાયા જો શખ્સ યકીની તૌર પર યે કહે "મેં મોમિન હું" વો કાફિર હૈ.

ઈમામ હસન બસરી રહમતુલ્લાહ અલયહિ રિવાયત કરતે હૈ કે એક શખ્સ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે કહા, "મેં મોમિન હું" લોગોંને અબ્દુલ્લાહ રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે કહા કે ઉસ આદમી કા એતિકાદ હૈ કે "મેં મોમિન હું" અબ્દુલ્લાહ રદીયલ્લાહુ અન્હુ ને ફરમાયા ઉસ શખ્સ સે દરયાફત કરો કે યે જન્નતમેં હૈ યા દોઝખ મેં ? ચુનાંચે લોગો ને ઉસસે યે સવાલ કિયા તો વો કેહને

લગા ઈસ બાત કા ઈલ્મ ખુદા કો હૈ યે સુનકર અબ્દુલ્લાહ રદીયલ્લાહુ અન્હુ ને ઉસસે કહા જિસ તરહ તુને દુસરી બાતકો અલ્લાહ કે સુપુર્દ કિયા હૈ પેહલી કો ભી ઉસકે સુપુર્દ કયોં ન કિયા ?

યકીનન સચ્ચા મોમિન વહી હૈ, જો અલ્લાહ તઆલા કે નઝદીક મોમિન હૈ. ઔર બેશક વહી જન્નતી હૈ. ઔર જો યે કહે કે મે યકીનન બિહિશ્તી હું વો ઉસી સૂરત મેં હો સકતા હૈ કે અપને ઈમાન કો અન્જામ તક પહોંચા દે ઔર યે કિસી કો ખબર નહીં કે મેરા ઈમાન અન્જામ તક પહોંચેગા. લિહાઝા ઈન્સાન કો હમેશા અલ્લાહ સે ડરના ચાહિએ. ઉસકા ઉમ્મીદવાર રહે કે અન્જામ બખૈર હો. લોગ જિસ તરહ પર અપની ઝિન્દગી બસર કરતે હૈ ઉસી હાલત પર મરતે ભી હૈ. ઔર જિસ હાલત પર મરતે હૈ. ઉસી તરહ ઉનકા હશર હોગા. જયસા કે હદીસ મેં હૈ. જિસ રાસ્તે પર તુમ ઝિન્દગી ગુઝારતે હો ઉસી પર મરોગે ઔર ઉસી પર તુમ્હારા હશર હોગા.

---

૧. **તકદીર કા મસઅલા** ચુંકે અકલ સે બાલાતર હૈ ઈસ લિએ હદીસ મેં ઈસ મસ્અલે પર ઝિયાદા ગૌરો ખૌઝ કરને કી મુમાનઅત હૈ આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને એક મરતબા કુછ લોગોં કો ઈસ મસ્અલે પર ગુફતગુ કરતે સુના તો આપ ગુસ્સે કી હાલત મેં બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા પેહલી ઉમ્મતોં કે લોગ ઈસી કીલ વ કાલ કે બાઈસ ગુમરાહ હુએ. અબ કભી ઈસ મસઅલે પર ગુફતગુ ન કરના.

મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે જંગ : હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે મુઆવિયા, તલ્હા ઔર ઝુબૈર રદીયલ્લાહુ અન્હુમ કી લડાઈ કા બાઈસ યે થા કે વો આપસે હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે કિસાસ કા મુતાલબા કરતે થે જિન્હેં ઝુલ્મસે કતલ કિયા ગયા થા. ઔર વો ઉન લોંગોકો માંગતે થે. જિન્હોંને હઝરત ઉસ્માન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો કતલ કિયા થા. વો લોગ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે લશ્કર મેં શામિલ થે. ઈસ લિએ હર એકને ઈસ જંગ કે બારે મેં જો તાવીલ કી હૈ વો સહીહ હૈ મગર હમારે લિએ યહી બેહતર હૈ કે અયસી બાત સે ઝબાન કો રોકે રખે. ઉન્કા મઆમિલા અલ્લાહ કે સુપુર્દ કરે. કયોંકે વો ખુદ ફૈસલા કરનેવાલા હૈ. હમે ચાહિયે કે હમ અપને નફસ કો પાક કરને કી કોશિશ મેં લગે રહે. ઔર પસંદીદા અત્વાર સે અપને ઝાહિર ઔર બાતિન કો આરાસ્તા કરે.

હઝરત ઈમામ હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ : હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે શહાદત પા જાને ઔર હઝરત ઈમામ હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે તર્કે ખિલાફત કે બાદ મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ બિન અબૂ સુફયાન કા ખલીફા મુકર્રર હોના દુરૂસ્ત હૈ. હઝરત હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે મુઆવિયા કો ખિલાફત સુપુર્દ કર દેને કી વજહ યે થી કે આપ જાનતે થે. અગર અયસા ન કિયા ગયા તો મુસલમાનોંમે બાહમ ફિત્ના ઔર ફસાદ ઉઠેગા. ચુનાંચે આપ કે અયસા કરને સે આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કા વો કૌલ સચ્ચા હો ગયા જો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને હઝરત હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે બારેમેં ફરમાયા થા કે મેરા યે ફરઝન્દ સરદાર હૈ. ઔર ઉસકે ઝરિએ સે અલ્લાહ તઆલા મુસલમાનો કે દો બળે ગિરોહોં મે સુલહ કરાએગા. ચુનાંચે મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ કો ખિલાફત હઝરત હસન રદીયલ્લાહુ અન્હુ કે સુપુર્દ કર દેને સે પહુંચી. જિસ સાલ યે ખિલાફત સુપુર્દ હુઈ ઉસકા નામ સાલે જમાઅત રખા ગયા કયોંકે ઉસ સાલ સબ લોગોં કે માબૈન ઈત્તિફાક હો ગયા મુખાલિફત દૂર હો ગઈ ઔર સબને ઈત્તિફાક કરકે હઝરત મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ કી ફરમાંબરદારી ઈખતિયાર કી, ઉસ મૌકે પર યહી દોનોં ફરીક ખિલાફત કે દા'વેદાર થે, કોઈ તીસરા ફરીક ન થા જો મુખાલફત કરતા, જો દોનોં ગિરોહ હાઝિર થે ઉનમેં સુલહ હો ગઈ.

હઝરત મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ : હઝરત મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુ કા ખલીફા હોના આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે ઈસ ઈરશાદ સે ભી સાબિત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને ફરમાયા ઈસ્લામકી ચક્કી પેંતીસ, છત્તીસ યા સેંતીસ સાલ તક ચલતી રહેગી. ચક્કીકા મકસદ ઈસ્લામકી કુવ્વત હૈ. તીસ સાલ સે પાંચ બરસ જો ઝાઈદ હૈ ઉસસે હઝરત મુઆવિઆ રદીયલ્લાહુ અન્હુ કા ઝમાનએ ખિલાફત મુરાદ હૈ. કયોંકે જબ ચારોં ખુલફાકા ઝમાના ગુઝર ગયા (જો તીસ સાલ તક રહા) તો ઉસકે બાદ મુઆવિયા રદીયલ્લાહુ અન્હુકી ખિલાફત કા ઝમાના શરૂઅ હુવા. જિન્હોનેં ઉન્નીસ સાલ તક ખિલાફત કી, તીસ સાલ હઝરત અલી રદીયલ્લાહુ અન્હુકી ખિલાફત તક ગુઝર ચુકે થે.

અહલે બિદઅત કી પેહચાન : અહલે બિદઅત કી બાઝ નિશાનીયાં હૈ. જિન સે વો જાને જા સકતે હૈં. વો હદીસ કી તહકીર કરતે હૈં. ઝિન્દીક[૧] કી પેહચાન યે હૈ કે વો અહલે હદીસ કો ઝૂઠા કેહતા હૈ.

૧. ફિરકા ઝનાદકા

ફિરકા કદરિય્યહ અહલે હદીસ કો મુજબિરા કેહતે હૈં જહમિય્યહ અહલે હદીસ કો મુશબબિહા કેહતે હૈ રાફઝી અહલે હદીસ કો નાસિબહ કેહતે હૈ. યે સબ ઐસી બાતેં ઈસ લિએ કેહતે હૈ કે ઉન્હે અહલે સુન્નત કે સાથ દુશ્મની ઔર તઅસ્સુબ હૈ અહલે સુન્નત કા સિર્ફ એક હી નામ હૈ યાની અહલે હદીસ ઉસકે સિવા ઔર કોઈ નામ નહીં ઔર બિદઅતી અપના જો લકબ (અહલે સુન્નત) રખતે હૈ વો ઉનકે નામસે લગાવ નહીં ખાતા. જૈસે કુફ્ફારે મક્કાને આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયાહ વસલ્લમ કે નામ. સાહિર, શાઈર, દિવાના, આસેબ ઝદા ઔર કાહિન રખે થે હાલાંકે ઉન નામોં કો આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કે નામ ઔર આપકી સિફાત સે દૂર કા ભી વાસ્તા નહીં. અલ્લાહ તઆલા ફરિશ્તો, જિન્નો, ઈન્સાનો ઔર અલ્લાહ કી તમામ મખ્લૂકાત કે નઝદીક રસૂલે ખુદા કા નામ રસૂલુલ્લાહ ઔર નબી હૈ ઔર આપ સબ ઉયૂબ સે પાક હૈં. અલ્લાહ તઆલા કા ઈરશાદ હૈ **"ઉન્ઝુર કયફ દરબુ લકલઅમ્સાલ ફદલ્લુ ફલા યસ્તતીઉના સબીલન"** (દેખો તુમ્હારી શાન મેં યે લોગ કયા કયા તમ્સીલે સુનાતે હૈં યે લોગ ઉસકે સિવા ઔર કુછ નહીં કે ગુમરાહ હો ગએ ઔર કભી સીધી રાહ પર ન આએંગે.)[૧]

યે કેહના ભી જાઈઝ નહીં કે અલ્લાહ તઆલા કિસીકા મુતીઅ હૈ, ન હી યે કેહના જાઈઝ હૈ કે વો સારે જહાં કી ઔરતોં કે હમલ કરને વાલા હૈ. ઉસકી કોઈ હદ વ ઈન્તિહા નહીં. ન વો આગે હૈ ન પીછે, ન નીચે, ન ઉપર, ન પેહલે, ન બા'દ, નહીં ઉસકી ઝાત મેં કિસી ચુંવ ચિરા કો દખલ હૈ શરઅ મેં અલ્લાહ તઆલાકી યે સિફતેં નહીં આઈ. મગર યે ઝરૂર હૈ કે અલ્લાહ તઆલા અર્શ પર હૈ, જયસા કે કુરઆન ઔર અહાદીસ મેં આયા હૈ સબ અતરાફ કા પૈદા કરને વાલા વહી હૈ. વો કમ્મીયત ઔર કૈફિયત દોનો સિફાત સે પાક હૈ.

ઈસ સિલસિલેમેં કે અલ્લાહ તઆલા કો શખ્સ કેહના ચાહિયે યા નહીં. ઉલમા કો ઈખ્તિલાફ હૈ, બા'ઝ શખ્સ કેહના જાઈઝ કરાર દેતે હૈ ઔર યે હદીસ સનદ કે તૌર પર પેશ કરતે હૈ કે મુગીરહ બિન શોઅબા રદીયલ્લાહુ અન્હુ સે રિવાયત હૈ. આં હઝરત સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમને ફરમાયા અલ્લાહ સે ઝિયાદા ગૈરતવાલા કોઈ શખ્સ નહીં. ન કોઈ શખ્સ ઝિયાદા મુહબ્બત કરને વાલા હૈ. (ઉઝર ખ્વાહ સે અનિસ્બત અલ્લાહ કે) ઈસ ગિરોહ કે લોગ ઈસ હદીસ કે યે મા'ની કરતે હૈ કે અલ્લાહ સે ઝિયાદા ગૈરતમંદ કોઈ નહીં ઔર ગુનેહગારો કે ઉઝરો કો કુબૂલ કરને મે ભી ઉસસે ઝિયાદા કોઈ નહીં.

જો લોગ ખુદાકો શખ્સ કેહના ના જાઈઝ બતાતે હૈ વો ઈસ હદીસ કે મા'ની યે લેતે હૈ કે ખબર કા લફઝ શખ્સકે મા'નોં મેં સરીહ નહીં હૈ. ઈસ લિએ એહતિમાલ હૈ કે વો ઈસ હદીસ કે માની યે હો **"લા અહદુન અગયરુ મિનલ્લાહિ"** (અલ્લાહ સે ઝિયાદા કોઈ ગૈરતમંદ નહીં હૈ) બાઝ રિવાયતો મેં યે ભી **"લા અહદા ગયયિરુન મિનલ્લાહ"** આયા હૈ.

અલ્લાહ તઆલા કે યે નામ રખને જાઈઝ નહીં. ફાઝિલ, અતીક, ફકીહ, ફતન, મુહકકિક, આકિલ, મુવકકિર, તબીબ. બા'ઝ કેહતે હૈ કે તબીબ કેહના જાઈઝ હૈ. આદી નહીં કેહના ચાહિએ. કયોંકે આદી કા લફઝ આદ સે મનસુબ હૈ ઔર આદ મખ્લૂક હૈ.

અલ્લાહ તઆલા કો મુતીક ભી ન કેહના ચાહિએ ઈસ લિએ કે વો તાકતો કા પૈદા કરનેવાલા હૈ ઔર તાકતો કી ઈન્તિહા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા કી ઝાત કી કોઈ ઈન્તિહા નહીં મહફુઝ ભી ન કહા જાએ કયોંકે વો હાફિઝ હૈ અલ્લાહ તઆલાકી સિફત મુબાશરત કે સાથ જાઈઝ નહીં. ન યે કે વો કસબ કરનેવાલા હૈ કયોંકી કસબ તો ખુદ ઉસકી કુદરત સે પૈદા હુવા ખુદા ઉન તમામ સિફાત સે પાક હૈ. ઉસે કોઈ નેસ્ત ભી ન કહે કયોંકે વો કદીમ હૈ. મગર ઉસ કદીમ કી સિફત સે નહીં. જો ઝાત પર ઝાઈદ સિફત હૈ.

ખુદા કે વુજૂદ કી કોઈ ઈબતિદા નહીં મગર ઈબ્ને કીલાબ ઉસકે ખિલાફ હૈ. કે ખુદા કદમ કે સિફત કે સાથ કદીમ હૈ. વો બાકી હૈ, કભી ફના ન હોગા, વો બે ઈન્તિહા માલૂમાત કે સાથ દાના હૈ ઔર બેઈન્તિહા મકદૂરાત કે સાથ કાદિર લેકિન મુઅતઝિલા ઉસકે ખિલાફ હૈ કે સબ સિફતેં ઈન્તિહા પઝીર હૈ અલ્લાહ તઆલા કે જિન સિફતોંસે મૌસૂફ કરના રવા હૈ. વો યે હૈ. ખુશ હોના ગુસ્સે હોના, નારાઝ હોના, રાઝી હોના, હમને ઉન્હે પેહલે બાબમેં બયાન કિયા હૈ. વો મોજૂદ હૈ. "ખુદા તઆલા" ખુદ ફરમાતા હૈ. ખુદા તઆલાકો ઉસને અપને પાસા પાયા. યે વસ્ફ જાઈઝ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા કોઈ શય હૈ અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ.